

Gedimino laišakai

1. 1254 M. MINDAUGO RAŠTAS VYSKUPUI KRISTIJONUI

Mindaugas, dievo malone Lietuvos karalius, visiems Kristaus tikintiesiems, kuriuos pasieks šis raštas, [siunčia] pasveikinimą viešpatyje Jėzuje.

Mes norime, idant jūs visi žinotumėte, jog mes, [remdamiesi] saviškių giliai apsvarstytu patarimu, priėmėme garbingąjį tėvą poną Kristijoną ir pasiūlėme jį išvesti mūsų karalystės vyskupu, [numatydami] jį pasiūsti patį paimti savo [vyskupijos valdžią], o taip pat paskirdami jam dovanų pusę Raseinių, pusę Betygalos, pusę Laukuvos [žemių]; tam dalykui amžinai atminti šį raštą liepėme sutvirtinti mūsų antspaudu.

Šis aktas sudarytas, dalyvaujant ir pritariant mūsų sūnums Repliui ir Gerstukui, mūsų ištikimam pavaldiniui Parbusiui, tūkstantis du šimtai penkiasdešimt ketvirtaisiais viešpaties metais, kovo 12 dieną.

2. [1322 M.] GEDIMINO LAISKAS POPIEŽIUI JONUI XXII

Didžiai prakilniam tėvui viešpačiui Jonui, Romos sosto aukščiausiajam kunigui, Gediminas, lietuvių ir daugelio rusų ir t. t. karalius.

Jau seniai esame girdėję, kad visi krikščionių tikėjimo išpažinėjai turi paklusti tavo valiai bei tėviškai [globai] ir kad pats katalikų tikėjimas yra tvarkomas Romos bažnyčios rūpesčiu.

Tai ir yra priežastis, kad jūsų kilnybei šiuo laišku pareiškiame, jog mūsų pirmtakas karalius Mindaugas su visa savo karalyste buvo atsivertęs į Kristaus tikėjimą, bet dėl brolių iš teutonų namo magistro [daromų] žiaurių nuoskaudų ir nesuskaičiuojamų išdavysčių jie visi nuo to tikėjimo atkrito; kaip tik dėl to ir mes, deja, ligi šios dienos esame priversti pasilikti savo senolių klaidoje.

Iš tikrųjų, daugelį kartų mūsų pirmtakai, norėdami sudaryti taiką, siuntė savo pasiuntinius ponams Rygos arkivyskupams, tačiau tie [teutonų ordino broliai] juos žiauriai nužudydavo, kaip tai mntyti iš atvejo, buvusio pono Isarno metu, kai jis, kaip viešpaties Bonifacijaus atstovas, sudarė taiką bei paliaubas tarp mūsų ir teutonų namo brolių ir savo laišką mums atsiuntė; tačiau, kai pasiuntiniai grįžo iš pono Isarno namo, pakeliui vienus jie užmušė, kitus pakorė arba privertė, kad jie patys pasiskandintų.

Taip pat mūsų pirmtakas karalius Vytenis buvo pasiuntęs savo laišką ponui legatui Pranciškui ir ponui arkivyskupui Fridrichui, prašydamas, kad jie atsiųstų jam du brolius iš pranciškonų ordino, [drauge] paskirdamas jiems vietą ir jau pastatytą bažnyčią. Apie tai sužinoję, Prūsijos iš teutonų namo broliai pasiuntė aplinkiniais keliais savo kariuomenę ir minėtą bažnyčią sudegino.

Taip pat jie smurtu ima ponus arkivyskopus ir vyskopus, ir dvasininkus, kaip matyti pono Jono atveju, kuris buvo numarintas kurijoje viešpaties

Bonifacijaus metu, ir pono arkivyskupo Fridricho atveju, kuri klastingai išmetė iš bažnyčios. Jie taip pat smurtu paėmė ir vieną dvasininką, poną Bertoldą, kuri jie žiauriai nužudė Rygos mieste jo paties namuose.

Jie ir žemes paverčia tyrais, kaip tai matyti Žemgalijoje ir daugelyje kitų [vietų]. Tačiau jie sako, jog tai daro dėl to, kad nori apginti krikščionis!

Šventasis ir garbingasis tėve! Mes su krikščionimis kariaujame ne dėl to, kad sunaikintume katalikų tikėjimą, bet kad pasipriešintume mums [daromoms] skriaudoms, kaip tai daro krikščionių karaliai bei valdovai; tai matyti iš to, kad mes pas save turime brolių iš pranciškonų ordino ir iš dominikonų ordino ir jiems davėme visišką laisvę krikštyti, sakyti pamokslus ir atlikinėti kitas šventąsias apeigas.

Apie visa tai, garbingasis tėve, mes rašome tuo tikslu, kad jūs žinotumėte, kodėl mūsų senoliai mirė pagonybės ir netikėjimo klaidoje. O dabar, šventasis ir garbingasis tėve, labai prašome atkreipti savo dėmesį į mūsų apverktiną būklę, nes mes, kaip ir kiti krikščionių karaliai, esame pasirengę visuose dalykuose jums paklusti ir priimti krikščionių tikėjimą, kad tik mūsų nevalgintų anksčiau minėtieji kankintojai, būtent, minėtasis magistras ir broliai.

3. 1323 M. SAUSIO 25 D. GEDIMINO LAIŠKAS LIUBEKO, ZUNDO, BREMENO, MAGDEBURGO, KELNO IR KITŲ MIESTŲ PILIEČIAMS

Visiems krikščionims, pasklidusiems visame pasaulyje, vyrams ir moterims, o drauge ypač žymiems miestams Liubekui, Zundui, Bremenui, Magdeburgui, Kelnui ir kitiems iki pat Romos, Gediminas, dievo malone lietuvių ir rusų karalius, Žemgalijos valdovas ir kunigaikštis, [siunčia] savo nekintamos pagarbos ir palankumo [pareiškimą] ir sveikinimą.

Šiuo savo laišku duodame žinią tiek čia esantiems bei nesantiems, tiek būsimoms kartoms, kad mes nusiuntėme mūsų pasiuntinį su mūsų laišku apaštališkajam viešpačiui ir mūsų šventajam tėvui dėl krikščionių tikėjimo priėmimo ir žinome jo atsakymą; taip pat laukiame su dideliu nekantrumu kiekvieną dieną jo legatų; todėl jei jie pas jus atvyks, suteikite jiems pagalbą ir su pagarba praleiskite pas mus. Mes esame pasiryžę panašiu ar svarbesniu atveju laikyti save skolininku, nes žinokite, kad ką tik jiems gero padarėte, mums padarėte.

Taigi viską, ką mes laiške parašėme šventajam tėvui ir mūsų viešpačiui popiežiui, stengsimės dievo garbei ir bažnyčios šlovei šventai ir nieko nepažeisdami užlaikyti, statyti bažnyčias, kaip jau esame padarę. Žinokite; kad viena dominikonams buvo mūsų naujai pastatyta prieš porą metų mūsų mieste Vilniuje. Dėl tų, kurias [pastatėme] pranciškonams — vieną aukščiau minėtame mūsų mieste Vilniuje, kitą Naugarduke, — tai šią pastarąją sudegino Prūsijos kryžiuočiai, [stengdamiesi] mūsų krašte sugriauti krikščionybę ir išnaikinti pranciškonus. Ją šiais metais visagalio dievo, jo gimdytojos mergelės Marijos ir šventojo Pranciškaus garbei liepėme atstatyti, kad tie broliai be paliovos galėtų tęsti Kristaus garbinimą mūsų naudai, mūsų vaikų ir žmonių, o taip pat visų dievą Jėzų Kristų garbinančiųjų palaimingam išganymui.

[Mes kviečiame] vyskupus, kunigus, bet kokio ordino vienuolius, jei tik jų gyvenimas neydingas, koks tų, kurie stato vienuolynus, [bet] pasiima gerų žmonių aukas, o paskui jas pardavinėja ir prirenka [tokių] tą savo valstybę („jūs gi padarėte ją plėšikų landyne“) — [taigi] išskiriame tokius, nes jų draugystė mums nebus priimtina.

Be to, kiekvienam geros valios žmogui atidarome [savo] kraštą, valdas ir [visą] karalystę.

Riteriams, ginklanešiams, pirkliais, gydytojams, kalviams, račiams, kurpiams, kailiadirbiams, malūnininkams, krautuvininkams ir [kitiems] bet kokiems amatininkams — šiems visiems išvardintiems [žmonėms] mes norime paskirti žemės kiekvienam pagal jo padėtį.

Tie žemdirbiai, kurie norės atvykti, dešimt metų tedirba mūsų žemę be mokesčio. Pirkliai teatvyksta ir išvyksta laisvai, be jokių rinkliavų ir muitų, visai be jokių kliūčių.

Jei panorės pasilikti riteriai ir ginklanešiai, juos apdovanosiu pajamomis ir valdomis, kaip dera.

Tad visi [tie] žmonės tesinaudoja civiline Rygos miesto teise, jei paskui nebus geriau sumanyta išmintingųjų tarybos.

Kas kliudys minėtųjų [nuostatų vykdymą] ir net darys kliūčių vykstantiems susipažinti su aukščiau išdėstytais dalykais, tie skaudžiai mus užgaus; jie nežino, kad [toks įžeidimas] daromas ne jiems, bet mūsų karališkajai didybei.

Juk nuo šio meto mes norime niekam nedaryti žalos, bet visiems teikti pagalbą ir sutvirtinti amžina sąjunga taiką, brolystę ir tikrąją meilę su visais Kristaus tikinčiaisiais.

Kad šie [nuostatai] niekad nebūtų pakeisti, mes šį laišką paliudijome ir sutvirtinome mūsų antspaudu.

Duota mūsų mieste Vilniuje po gilių svarstymų 1323 viešpaties metais, švento Povilo apaštalo atsivertimo [dienoje].

Prašome visus tarėjus nurašyti šį laišką ir jo nuorašą prikalti prie bažnyčios durų, o patį laišką dėl palankumo mums be jokio delsimo pasiųsti kaimyniniam miestui, kad tuo būdu dievo garbė taptų žinoma visiems.

Melskite dievą už mus.

4. 1323 M. GEGUŽĖS 26 D. GEDIMINO LAISKAS LIUBEKO, ROSTOKO, ZUNDO, GREIFSVALDO, ŠTETINO IR GOTLANDO PILIEČIAMS

Gediminas, dievo malone lietuvių ir rusų karalius, Žemgalijos valdovas ir kunigaikštis, gerbiamiems vyrams, rūpestingiems ir

garbingiems Liubeko, Rostoko, Zundo, Greifsvaldo, Štetino ir Gotlando [miestų] reikalų valdytojams, tarėjams ir piliečiams, pirkliams ir bet kokios padėties amatininkams [siuncia] pasveikinimą ir savo karališką malonę bei palankumą.

Kadangi visos karalystės, iš kurių vieną mes valdome, yra pavaldžios dangaus karaliui Jėzui Kristui tokiu būdu, kaip forma materijai, o vergas namams, tai, nors iš visų karalių esame menkiausias [svetur], tačiau dievo apvaizda didžiausias savajame krašte, kur turime galią duoti nurodymus ir įsakinėti, pasmerkti ir pasigailėti, uždaryti ir atverti.

Pagaliau jus jau perėjote per mūsų sienas be jokio tikrinimo, kad aplankytumėte Naugarą, Pskovą; visa tai jums leidome dėl būsimosios naudos.

Dabar jūs pamatėte ir savo ausimis diena iš dienos girdite, kokios naudos jūs visi netekote. Mūsų senoliai siuntė jums savo pasiuntinius ir laiškus. atvėrė jums savo kraštą, [tačiau] niekas iš jūsų neatvyko, net nė šuo iš jūsų pusės su padėka neatsiliepė dėl tų pasiūlymų.

Tenegašdina jus tai, kas anksčiau buvo rašyta. Jei jie [senoliai] vieną dalyką prižadėjo, tai mes, dievui laiminant, dvigubai padarysime ir dar daugiau. nes mes pasiuntėme mūsų laišką mūsų tėvui, šventajam viešpačiui popiežiui dėl susivienijimo su dievo bažnyčia ir su neapsakomu nekantrumu laukiame jo pasiuntinių atvykimo; jų saugiu buvimu pas mus rūpintis esame mes raštu prižadėję.

Todėl, rūpindamiesi savimi pačiais, siųskite mums iš savo visų kraštų aukštus pasiuntinius, teisingus ir pasitikėjimo vertus vyrus; mes, be savo parašo ir be šio savo laiško, sutvirtinto mūsų karališkuoju antspaudu, — be visa to, iš kilmingai prižadame jums visiems, kad nustatysime tokią tarpusavio taiką, apie kokią krikščionys niekadės nė negalvojo.

Vyskupų, kunigų, dominikonų ir pranciškonų ordino vienuolių tokių prisikviesime, kurių gyvenimas girtinas ir doras, [tačiau] nepageidaujame atėjimo tokių, kurie iš vienuolyno padaro plėšikų prieglobstį ir pardavinėja aukas, žalodami [savo] sielas, ir iš kur išeina mokyti plėšikėliai ir [žmonės], kurie žudo dvasininkus; patariame kiekvienam valdovui pasisaugoti tokių vienuolių.

Taip pat, be visa to, [ką suteikė] mūsų pirmtakai, jau šiuo savo raštu skelbiame, jog mūsų

žemė karališka malone yra laisva [nuo mokesčių], nuo muitų ir kelio prievolių visiems pirkliams, riteriams, vasalams; juos aprūpinsiu pajamomis—kiekvieną pagal jo padėtį; [tai suteiksiu] bet kokios padėties amatininkams, būtent, meistrams, kurpiams, račiams, akmenskaldžiams, druskininkams, malūnininkams, sidabrakaliams, svaidomųjų prietaisų gamintojams, žvejams ir [kitiems] bet kokios padėties; tegu jie atvyksta [į mūsų žemę] su vaikais, žmonomis ir galvijais, tegu ateina ir išeina pagal

savo norą visiškai be jokio trukdymo; tai šiuo savo laišku užtikrindami, prižadame, kad jie bus saugūs ir neliečiami jokių neteisėtų mano pavaldinių pretenzijų.

Žemdirbiams, norintiems atvykti į mūsų karalystę ir čia pasilikti, duodame [žemę] bei suteikiame [privilegiją] dešimt metų [ją] dirbti laisvai ir be mokesčių, o pusę to laiko tebūna jie atleisti nuo bet kokios karališkos prievolės; minėtam terminui praėjus, priklausomai nuo žemės derlingumo, jie duos dešimtinę, kaip ir kitose karalystėse bei tautose paprastai jie duodavo, tačiau su tokiu [skirtumu], kad mūsųose grūdas bus gausesnis, negu paprastai yra kitose karalystėse.

Tie visi žmonės tesinaudoja Rygos miesto civiline teise, jei pasui nebus geriau sumanyta išmintingųjų tarybos.

Tuo tikslu, kad jūs mažiau abejotumėte dėl saugumo ir labiau pasitikėtumėte, [pranešame], jog esame pastatę dvi pranciškonų bažnyčias: vieną mūsų karališkajame mieste, vardu Vilnius, ir antrą Naugarduke, o trečią dominikonų, kad kiekvienas pagal savo apeigas galėtų garbinti dievą.

Taigi, kad šių mūsų privilegijų suteikimas pasiliktų nekintamas ir tvirtas, liepėme surašyti šį raštą ir sutvirtinti jį, nurodydami prikabinti mūsų antspaudą, nes jūs, žinodami, jog tą patį antspaudą pasiuntėme mūsų viešpačiui ir šventajam, tėvui, [tikėsite], jog ir tai, ką jam laiške parašėme, viską išlaikysime.

Šio antspaudu niekintojus šiuo savo laišku pasmerkiame kaip baurius tikėjimo ardytojus, eretikus, melagius ir jokios garbės neturinčius žmones.

Per viešpaties Mazovijos kunigaikščio Boleslavo kunigaikštystę galės kiekvienas saugiai atvykti į mano valdomą žemę.

Duota Vilniuje 1323 viešpaties metais, pačioje Kristaus kūno dienoje.

Laišką, kai jis bus perskaitytas viename mieste, prašome nurašyti ir su vienuolių ir kitų vertų pasitikėjimo vyrų patvirtinimu nedelsiant pasiūsti į kitą, kad mūsų pageidavimas būtų paskelbtas visiems.

Būkite sveiki.

5. 1323 M. GEGUŽĖS 26 D. GEDIMINO LAIŠKAS DOMINIKONŲ ORDINO VIENUOLIAMS

Gediminas, dievo malone lietuvių ir rusų karalius, Žemgalijos valdovas ir kunigaikštis, mokytiems ir pamaldiems vyrams, bet kurios dominikonų provincijos magistrams ir priorams, visiems broliams, tačiau visų pirma Saksonijos magistrui ir jam pavaldiems priorams [siunčia] sveikinimą ir kuo geriausių linkėjimų.

Težino jūsų garbingasis, įtakingasis bei mokytasis [asmuo], jog mes pasiuntėme savo pasiuntinius su laišku mūsų tėvui, garsingajam viešpačiui popiežiui Jonui, kad jis mus apvilktų pirmuoju krikšto rūbu; jo pasiuntinių diena iš dienos laukiame su dideliu būkštavimu ir nekantrumu, nes viešpaties Jėzaus Kristaus laiminimu jau būsime pasirengę [įvykdyti] kiekvieną jo valios pageidavimą.

Todėl norime susikviesti vyskupų, kunigų, vienuolių, išskyrus tuos, kurie pardavinėja savo vienuolynus ir rengia dvasininkų žudynes. Mes esame pasirengę saugoti bažnyčios teisę, gerbti dvasininkus ir plėsti dievo garbinimą.

Todėl prašome, kad jūs paskelbtumėte šį [laišką] žmonėms miestuose, vietovėse bei kaimuose, kur tik kuriam nors iš jūsiškių teks sakyti pamokslą.

Taip pat, jei bus [tarp jų] riterių ir ginklanešių, duosime jiems pajamų ir žemės, kiek norės; pirkliams, meistrams, račiams, svaidomų pabūklų gamintojams, kurpiams ir [kitiems] bet kokios srities amatininkams suteikiame laisvę įeiti į mūsų žemę ir išeiti [iš jos] drauge su žmonėmis, vaikais ir galvijais be jokių rnkliavų arba muitų ir nedarant jokių kliūčių.

Nors kryžiuočiai dėl aukščiau minėtojo reikalo mūsų įžeidimui sudegino mūsų antspaudą, matyt, [tuo tikslu], kad užgniaužtų dievo pradėtą [darbą] ir apdumtų žmonėms akis, tačiau prie šio rašto mes pridėdame tą patį antspaudą, panašiai kaip liepėme pridėti šį antspaudą prie laiško didžiai mylimam viešpačiui apaštališkajam tėvui didesniam jo patikimumui ir sutvirtinimui, nes pirmiau geležis pasikeis į vašką ir vanduo pavirs plienu, negu mes atšauksime mūsų ištartą žodį.

Pikta valia veikiantieji prieš šį raštą ir antspaudą šiuo laišku yra [skelbiami] tiesos neigėjais, šėtono gerbėjais, tikėjimo ardytojais, melagingais eretikais ir bet kokios garbės netekusiais [žmonėmis].

Perskaite ir nurašę, Saksonijos magistras ir priorai tepasiunčia šį laišką toliau, kiek galima greičiau, kad dievas savo garbei užbaigtų tai, ką pradėjo.

Duota 1323 viešpaties metais, pačioje Kristaus kūno dienoje.

Būkite sveiki.

6. 1323 M. GEGUŽĖS 26 D. GEDIMINO LAIŠKAS PRANCIŠKONŲ ORDINO VIENUOLIAMS

Gediminas, dievišką apvaizda lietuvių ir rusų karalius, Žemgalijos valdovas ir kunigaikštis, pasišventusiems Kristui vienuoliams ir garbingiems bei pamaldiems tėvams, ministrams, kustodams ir gvardijonams ir visiems kitiems pranciškonų ordino broliams, pasklidusiems visame pasaulyje, tačiau visų pirma Saksonijos ministrui ir visiems kitiems broliams [siunčia] sveikinimą su linkėjimais tobulėti ir nuolatinės sėkmės.

Mes norime, kad jūs žinotumėte, jog mes pasiuntėme mūsų laišką mūsų didžiai prakilnam viešpačiui Jonui, apaštališkojo sosto aukščiausiam kunigui, kad jis padėtų mums drauge su kitomis savo avimis [įeiti] į gausumo ganyklą; tuo reikalu gavome atsakymą, jog greitai atvyksią jo pasiuntiniai; jų delsimas mums kelia begalinį susirūpinimą, [nes norime], kad greičiau būtų pabaigtas dievo darbas ir niekais pavirstų klatinga apgaulė.

Mes pageidaujame per jus ir jūsų brolius paskelbti savo nutarimą visuose miestuose, vietovėse ir kaimuose ir paskatinti žmones išganingais pamokymais, kad tai, ką dievas palaistė, jis ir išaugintų, ir nupiautų, o taip pat patalpintų danguose su palaimintaisiais. Dėl to mes norime sukviesti vyskupų, kunigų ir bet kurio ordino vienuolių, ypač iš jūsiškių, kuriems jau pastatėme dvi bažnyčias: vieną mūsų karališkajame mieste, vardu Vilnius, antrą Naugarduke; prie jų priskirkite mums šiais metais keturis brolius, mokančius lenkų, žemgalių ir rusų kalbas, tokius, kokie dabar yra ir kokie buvo [anksčiau]; taip pat [kviečiame] ir iš dominikonų, ir jiems netrukus duosime bažnyčią; tačiau išskiriame tuos vienuolius, kurie prekiauja savo vienuolynais, darydami nuostolį sayo valdovams, statydami pavojun dvasininkų gyvybę ir negailestingai žudydami savo sielas.

Be to, pranešdami [apie šį raštą] žmonėms ir broliams, dėl mūsų meilės [jums] pradėkite skelbti miestuose, vietovėse ir kaimuose, kad riteriams ir ginklanešiams suteiksime pajamų, o pirkliais, meistrams, račiams, sidabrakaliams, druskininkams ir lygiai taip pat bet kokios padėties amatininkams galimybę laisvai įeiti į mūsų žemę ir išeiti [iš jos] per Mazovijos kunigaikščio viešpaties Boleslavo kunigaikštystę be jokių rinkliavų, muitų, be jokio apsunkinimo

teisės nenumatytom kelio prievolėm.

Šį raštą mes laikysime nekeičiamu, nes mūsų žodis liks tvirtas kaip plienas.

To [rašto] paliudijimui laikėme reikalingu dalyku pridėti prie šio laiško tą mūsų antspaudą, kurį pasiuntėme apaštališkajam viešpačiui ir švenčiausiajam mūsų tėvui ir kurį kryžiuočiai šios pasiuntinybės įžeidimui įmetė į ugnį.

Šio antspaudo niekintojus ir teksto klastotojus šiuo laišku skelbiame tikėjimo persekiotojais, piktais ir klastingais eretikais.

Duota Vilniuje 1323 viešpaties metais, pačioje Kristaus kūno dienoje.

Laišką, kai perskaitys ministras ir kustodai, prašom pasiųsti į kitą provinciją, o visi broliai nuoširdžiai tepasimeldžia už karalių, jo vaikus ir karalienes, o taip pat už visą kraštą, kad viešpats užbaigtų tą [darbą], kurį jis pradėjo.

7. 1323 M. [PRIEŠ SPALIO 2 D.] RYGOS MIESTO TARYBOS LAIŠKAS GEDIMINUI

Šviesiajam valdovui viešpačiui Gediminui, dievo malone lietuvių ir rusų karaliui, Rygos miesto tarėjai [siunčia] sveikinimą viešpatyje.

Tebūna jums žinoma, jog mes jūsų laišką, neseniai mums siųstą, gavome; iš jo sužinojome, jog esate pasirengę su mumis sudaryti taiką bei paliaubas, kaip geros atminties Vytenis, jūsų brolis ir pirmtakas, su mumis buvo sudaręs, ir, be to, [rašote], kad savo pasiuntinius pasiųstume be jokio būkštavimo pas jus.

Todėl žinokite, kad savo pasiuntinius tuo reikalu pas jus mielu noru pasiųstume, bet už brolius to padaryti negalime; mat, jie patys siunčia savo pasiuntinius pas jus, kada nori; o mes to padaryti negalėsime, nes visai nežinome, kokius sprendimus jie daro: jie mums nieko nepraneša.

Todėl jus, sumanusis valdove, primygtinai ir tvirtai prašome, kad jokios atskiros taikos bei paliaubų nesudarytumėte su tais broliais, išskyrus [tą atvejį], kai yra sutarimas iš trijų pusių, būtent, arkivyskupo ir jo kapitulos, teutonų brolių magistro ir mūsų — Rygos miesto, kaip tai paprastai būdavo daroma iš seno.

Be to, jūs prašėte atrašyti apie mūsų arkivyskupo reikalus; todėl žinokite, kad ponas mūsų arkivyskupas Romos kurijoje, kaip tikrai mums tapo žinoma, visuose reikaluose prieš minėtuosius brolius pasiekė to, ko norėjo, ir tikimės, jog jis pats, viešpačiui leidžiant, greitai linksmas sugrįš.

Vis dėlto tegu bus žinoma jums, valdove, kad jūsų plėšikėliai mums daro daug žalos visai arti mūsų miesto; todėl jus nuolankiai

prašome, kad teiktumėtės plėšikėlius taip patvarkyti, kad tokios žalos mums daugiau nebetektų patirti.

Būkite sveiki.

Dėkojame jūsų malonybei už draugišką mums visai neseniai rašytą laišką; todėl težino jūsų karališkoji dosnybė, kad broliai mus vargina skaudžiai ir įvairiais būdais, net paliaubų metu nesivaržo žiauriai užmušinėti mūsų bendrapiliečius tiek mūsų mieste, tiek už jo; todėl nežinome, ar neužeis jiems noras ir kada priešišškai užpulti mus ir mūsų miestą.

Todėl labai prašome jūsų šviesybę tuo atveju, jei minėtieji broliai sumanys mus užpulti, atidėjus viską, atskubėti mums į pagalbą, kaip jūs pasiūlėte mums savo laiške; todėl prašome, kad jokios taikos nesudarytumėte su minėtaisiais broliais, kur mes nebūtume, kaip ir jie, tos pačios taikos sutarties [dalyviai].

Be to, jūs rašėte mums, kad praneštume jums apie mūsų arkivyskupo reikalus. Taigi žinokite, kad jo reikalai kurijoje, kaip neseniai gavome žinia, yra geroje būklėje, ir tikimės jį patį greitai parvyksiant. .

Būkite sveiki.

Rašyta Andriejaus vigilijoje.

Be to, gavome žinių, kad ponas Dovydas yra karalius Pskove. Taigi, kadangi ir jūs pats esate [su juo] ypač geri draugai, todėl labai prašome jūsų šviesybę, kad teiktumėtės taip patvarkyti, kad jis, jūsų malonei tarpininkaujant, būtų ir mūsų miesto draugas ir globotų mūsų bendrapiliečius, nes jie dažnai keliauja per jo žemę; mes [iš savo pusės] stengiamės atsilyginti savo patarnavimais.

8. 1323 M. SPALIO 2 D. GEDIMINO TAIKOS SUTARTIS SU ORDINU, SU REVELIO (TALINO) ŽEMĖS DANŲ VIETININKU, VYSKUPAIS IR RYGA

Visus tuos, kurie regės ir girdės šį raštą, sveikina Lietuvos karalius Gediminas ir linki [jį] sveikatos ir taikos viešpatyje.

Šiuo raštu mes pranešame, kad, atsiliepdami į mūsų laiškus, pas mus atvyko Rygos vyskupo pasiuntiniai ponas Voldemaras iš Rozeno ir ponas Arnoldas Stoivė, to vyskupo generalinis vikaras; kapitulos pasiuntiniai ponas Jonas Molendinumas ir ponas Tomas; Ezelio (Saremos) vyskupo pasiuntiniai ponas Bartolomejus iš Felino ir Hapazelės

kanauninkas ponas Liudolfas iš Vitenhovės; Dorpatu (Tartu) vyskupo, jo vasalų ir jo miesto pasiuntinys ponas Hermanas Langė; kilniojo Danijos karaliaus vietininko ir jo vasalų pasiuntiniai brolis Arnoldas, prioras iš Revelio, ir ponas Henrikas iš Parenbekės; Livonijos magistro ir visų brolių pasiuntiniai brolis Jonas iš Liovenbrokės, Mintaujos komtūras, brolis Otonas Bramhornas; Rygos miesto pasiuntiniai ponas Henrikas iš Mintaujos, ponas Jonas Langezidė ir ponas Ernestas iš to paties miesto; dominikonų prioras brolis Veselis; pranciškonų pasiuntinys brolis Albrechtas Skliutas.

Mes drauge su aukščiau išvardintais [asmenimis], mūsų išmintingųjų [tarybos] patarimu ir sutikimu, sudarėme tvirtą taiką su visais krikščionimis, kurie atsiunčia mums savo pasiuntinius ir nori su mumis palaikyti taiką tokiomis sąlygomis:

1] Kad visi keliai sausuma ir vandeniui turi būti be jokių kliuvinių atviri ir laisvi kiekvienam žmogui, pėsčiam ar važiuotam tiek iš jų pas mus, tiek mums pas juos.

[2] Štai kraštai, kuriuose mes nustatėme taiką: iš mūsų pusės — Aukštaičių ir Žemaičių kraštas, Pskovas ir visi rusų [kraštai], kurie yra mūsų valdžioje; iš valdovų žemių — Rygos vyskupystė ir Rygos miestas; iš magistro pusės — Klaipėda ir Kuršo kraštas, o taip pat visi, kurie priklauso Livonijai ir kurie yra to magistro ir jo brolių priežiūroje; iš Ezelio vyskupo pusės — visa vyskupystė ir visi kraštai, kurie yra jo valdžioje; iš Dorpatu vyskupo pusės — visa vyskupystė ir visos žemės, esančios jo valdžioje, drauge su Dorpatu miestu; iš Danijos karaliaus pusės — Harija, Virlandas, Alentakenas ir visos kitos žemės, kurias jis valdo. Tą taiką mes sudarėme tokiu būdu.

[3] Jeigu bus taip, kad vienas žmogus pasielgs neteisingai su kitu, tai tasai gali pareikalauti iš to, kuris jam padarys neteisybę, [atsiteisti], o taip pat reikalauti, kad jo byla [būtų išspręsta] pagal to krašto teisę.

[4] Tačiau jeigu bus taip, kad negalėtų jo patenkinti toks sprendimas, tai jis gali su savo reikalu kreiptis į valdovus to krašto, kuriame tas neteisingumas jam buvo padarytas: jie turi jam padėti pasiekti visišką teisingumą.

[5] Toliau, jei koks nors turtas bus išgabentas į kitą kraštą, jis turi būti gražintas, kai tik bus paieškotas.

[6] Toliau, jei laisvasis žmogus nori keliauti iš vieno krašto į kitą, jis gali tai laisvai daryti.

[7] Jei pabėga iš vieno krašto į kitą vergas, jis turi būti sugražintas, kai tik jo bus pareikalauta.

[8] Jei bus ir taip, kad vienas žmogus kito [žmogaus] turtą ar koki nors daiktą išgabentų į kitą kraštą, tai turi būti gražinta, kai tik bus pareikalauta.

[9] Ši taikos [sutartis] turi būti pastovi ir tvirta, ir niekas negali jos sulaužyti. Tačiau jei bus taip, kad koks nors žmogus, kuris mums yra pavaldus, tą taikos [sutartį] norėtų sulaužyti, jis negali tam turėti teisės be mūsų sutikimo. Tačiau jei kas dėl teisios priežasties norėtų atsisakyti nuo šios taikos [sutarties], tas turi įspėti kitą prieš du mėnesius.

[10] Kad visi tie reikalai tarp mūsų klostytųsi draugiškai ir palankumo dvasia, mes suteikiame Rygos teisę mūsų krašte kiekvienam žmogui, kuris pas mus atvyks arba iš mūsų išvažiuos.

[11] Ir kiekvienas pirklys iš abiejų pusių teverčiasi tokia prekyba, kokia jam patinka.

Šio, aukščiau išdėstyto, reikalo patvirtinimui ir tos pastovios taikos sustiprinimui mes prikabinome prie šio rašto mūsų karališkąjį antspaudą. Šis raštas yra sustatytas mūsų pilyje Vilniuje tūkstantis trys šimtai dvidešimt trečiaisiais viešpaties gimimo metais, sekmadienį po švento Mykolo dienos .

9. 1323 M. SPLIUO 16 D. VARMIJOS VYSKUPO EBERHARDO IR JO KAPITULOS LAIŠKAS TIKINTIESIEMS

...Kristaus tikintiesiems, skaitysiantiems šį laišką, Eberhardas, dievo malone [Varmijos] vyskupas, prepozitas Jordanas, dekanas Jonas ir visa Varmijos bažnyčios kapitula [siunčia] sveikinimą garbingosios mergelės sūnuje.

Kadangi neišpasakytas aukščiausiojo kūrėjo gerumas, kurio malone gauname gyvybę, gyvename ir judame, kad kardą ne... tuos niekingos mirties paliestus neišstremia nubausti pragaro bausmėmis, kurie pagonių, Kristaus kryžiaus priešų, žiaurumą, melagingai gražindami, teisina..., arba dargi tikinčiųjų kraujo praliejimą nuslepia.

Ta yra priežastis, kad atsirado tokių, kurie... [nepripažindami] faktų ir neigdami meilę, kuri yra ne savanaudiška, ieškodami pragyvenimo

plepalais, tarp tikinčiųjų žmonių melagingai skelbia bei tvirtina, jog ... pagonys, Kristaus tikinčiųjų kraujo praliejęjai, nori atsiversti į Kristaus tikėjimą, bet tik broliai iš teutonų namo tai padaryti jiems jokių būdu neleidžia; šiuo savo laišku... dievo ir tikinčiųjų akivaizdoje [pareiškiamo, jog tai] aiškus melas; tai ir patys netikėliai labai aiškiai neigia žodžiais ir darbais, nes jie, kiek įmanydami, stengiasi tarp krikščionių žmonių išnaikinti viešpaties mūsų Jėzaus Kristaus vardą ir krikščionišką katalikų tikėjimą; juk tie pagonys lietuviai — vargas mums! tai su širdgėla pranešame — tūkstantis trys šimtai dvidešimt trečiaisiais viešpaties metais per gavėnią įsiveržė į Revelį, Danijos karaliaus žemę Livonijos krašte, o taip pat į Dorpato vyskupiją; jie tas žemes plėšimais ir gaisrais visiškai nuniokojo, užmušdami ir paimdami į nelaisvę keturis tūkstančius abiejų lyčių žmonių ir sudegindami slaptomis penkis šimtus dvi parapines bažnyčias su sakramentais, nežmoniškai nužudydami. cistersų ordino brolius, būtent, vieną kunigą mišių pabaigoje ir brolių, o taip pat daugelį pasauliečių kunigų.

Be to, tais pačiais metais po šventojo Grigaliaus šventės tie patys lietuviai su ginkluota kariuomene kaip priešai įsiveržė į Klaipėdos miestą ir jį su jo priemiesčiais, išskyrus tik vieną pilį su mūro siena, kurioje to teutonų ordino broliai būna, užgrobė, sudegino ir visiškai sunaikino, daug ten užmušdami žmonių, o taip pat paimdami vergijon mergeles, moteris ir kitus žmones, kuriuos tik jie paimti užsigėdė; be to, jie žiauriai nužudė vieną kunigą, minėtojo ordino brolių.

Irgi tais pačiais metais švento Petro įkalinimo šventės išvakarėse Viliunivės teritorijoje plėšimais ir gaisrais sunaikino penkis kaimus su žmonėmis ir turtu ir užmušė vieną minėtojo ordino karį; taip pat ir kryžiaus išaukštinimo dienoje tie patys netikintieji į Kristų lietuviai su stipria kariuomene įsiveržė į kilnios valdovės, Dobrynės kunigaikštienės, žemę, ją nuniokojo gaisrais ir plėšimais, o Dobrynės miestą paėmė, ugnimi jį sunaikindami iki pamatų; jame jie užmušė du tūkstančius žmonių, o pačioje minėtosios Dobrynės žemėje — šešis tūkstančius abiejų lyčių žmonių, taip pat septynis kunigus ir keturiasdešimt kitų dvasininkų, kuriuos... o varge! išsivedė į amžiną vergiją. Taip pat jie užmušė du šventojo Benedikto ordino vienuolius ir sudegino dešimt parapinių bažnyčių, neskaitant koplyčių...

Be to, tie patys netikėliai teutonų namo srityje, būtent, Štrazburge, šešiasdešimt žmonių — mergelių, moterų ir vyrų — ... užmušė; taip pat minėtoje srityje tiems broliams padarė didelių nuostolių — už tūkstantį markių. Nepaisant to, jie, neapsakomu ir neįtikimu būdu, peržengdami žmoniškumą, [naikino] Kristaus... šventą [vardą] kaimuose, srityse, žmonėse ir kitose aplinkinėse vietovėse.

Taip pat.. . mes girdėjome ir žinome, kaip iš tikrųjų jie apšmeižė... ir žmonės plačiai ir viešai kalba taip, kaip mes skelbiame šiame rašte ir kuo nuoširdžiai tikime. Taigi, krikščionių religija teikia dėl tų dalykų ... tebūna laikomi tie, kurie dėl savo beprotiškos klaidos stengiasi gėdos žymę perkelti į kitus, dievą, kuris yra tikroji tiesa, tuo neigdami, kad jie patys nežino... ir pasitraukia niekingai nuo dievo ir, jei taip galima pasakyti, nuo jo kelių.

Todėl jus visus primygtinai prašome viešpatyje ..., kad neatkreiptumėte palankiai savo ausų tiems melagingiems brolių šmeižikams, tiesos ir teisybės smaugėjams, bet jiems, kiek jūs esate mums palankūs, pasirūpintumėte ... kaip ir viešiesiems kaltintojams, jei jie pas jus ateis, duoti atsakymą, stengdamiesi prie to prijungti tai, kad nešiotume Kristų savo širdyje, krikščionių taip labai ... giliai užjausdami.

To dalyko paliudijimui ir didesniam įtikinamumui visa tai, kas parašyta aukščiau, liepėme patikimai sustiprinti mūsų ir mūsų kapitulos antspaudais... [Duota Braun] sberge, mūsų pilyje, šventojo Galo dienoje, viršuje paminėtaisiais viešpaties metais.

10. 1323 M. LAPKRIČIO 7 D. POPIEŽIAUS JONO XXII LAIŠKAS PRANCŪZIJS KARALIUI

Jonas ir t. t. frankų ir t. t. karaliui.

Gediminas, kuris save tituluoja lietuvių ir rusų karaliumi, neseniai savo laiškais mums pranešė, jog jis su savo karalystės gyventojais labai noris prisijungti prie šventosios Romos bažnyčios, maldaudamas, kad mes jam pasiųstume legatus, kurie jį priimtų į tikrąjį tikėjimą ir suteiktų išganingą pamokymą jame; apie tuos dalykus karališkoji didenybė daugiau galės būti painformuota mūsų pasiuntinių.

Duota Avinjone, lapkričio 7 dieną, 8-siais [popiežiavimo] metais.

11. 1323 M. LAPKRIČIO 25 D. PRŪSIJOS PRANCIŠKONŲ KUSTODO MIKALOJAUS LAIŠKAS TIKINTIESIEMS

Visiems Kristaus tikintiesiems, skaitysiantiems šį laišką, brolis Mikalojus, Prūsijos pranciškonų kustodijos kustodas, su kitais jo rūpesčiui pavestaisiais gvardijonais, [reiškia] nuoširdžią meilę viešpatyje.

Kai tiesos išpažintojai regi, jog šmeižtai trukdo tiesai, jie turi skriaudą kenčiančius ne tik užjausti, bet dar imtis savalaikių pagal išgales priemonių jiems padėti. Dėl to mes, matydami, kad religingų vyrų, ponų iš

teutonų namo, vardas labai rimtai ir neužtarnautai gali būti apjuodintas dėl tos [priežasties], kad kai kurie jų priešininkai išdrįsta tvirtinti, jog jie deda visas pastangas sutrukdyti lietuvių karaliui, norinčiam su savaisiais [pavaldiniais] priimti krikščionių tikėjimą, jums visiems, verčiant teisingumui, tą jau minėtųjų ponų išteisinimui, nes mums tikrai ir pilnai žinoma iš neseniai buvusių įvykių, pranešame šiuo savo laišku, jog tasai minėtasis karalius tikrai į kai kurias pasaulio šalis išsiuntinėjo laišku, kuriuose jis tvirtino, jog jis su saviškiais ir visa karalyste norįs apsikrikštyti ir prisijungti prie tikinčiųjų tautų būrio.

Labai daug dėl to dalyko nuvykusių pas jį oficialių pasiuntinių ne tik pamatė apgaulę šiame jo pasielgime, bet dar daugiau, jie ten išgirdo jį piktažodžiaujant prieš dievą.

Tuo dar nesitenkindami, jo bendraminčiai iš visur įsibrovė į krikščionių žemes, taip jas nuniokodami, kad išsivarė, laisvę visai atimdami, didžiulę abiejų lyčių žmonių daugybę, be užmuštų ir sudegintų bažnyčiose, kurių ir suskaičiuoti negalima.

Taigi, koku būdu bus galima laikyti tiesa ir patikėti, kad tie dažnai minimieji vyrai, kurie, palikdami pasaulį ir dėl didelio savo maldingumo atsidėdami krikščionių gynybai, kasdien ir savo kūną išstato pavojams ir mirčiai, — to dažnai akivaizdūs buvome liudininkai, — galėtų trukdyti minėtojo karaliaus ir jo tautos atsivertimui, kai tuo tarpu jis ir jo bendraminčiai krikščionims ir jiems patiems [ordino broliams] taip dažnai pridaro blogybių?

Todėl, norėdami, kad šis tiesos liudijimas kalbamuojų reikalu minėtiesiems ponams būtų naudingas ir keltų jų šlovę, šį laišką sustipriname, prikabindami mūsų pareigas atitinkančius antspaudus.

Duota Kulme 1323 viešpaties metais, [šventos] Kotrynos dienoje.

12. 1324 M. [BIRŽELIO 1 D.] POPIEŽIAUS JONO XII LAIŠKAS GEDIMINUI

Žymiajam ir kilniajam vyrui Gediminui, lietuvių ir daugelio rusų garsiam karaliui, garbinti dievą ir bijoti jo [linki] vyskupas Jonas, dievo tarnų tarnas.

Atsiųstasis mums tavo didybės pilnas dievobaimingumo, nors ir nežodingas, laiškas yra tikrai malonus mūsų širdims ir atitiko mūsų brolių, šventosios Romos bažnyčios kardinolų, jausmus; tuo laišku, kai mes dabar atkreipiame dėmesį į tavo dievobaimingumą, kai patikime protingu tavojo išganymo sumanymu, kai tą dievobaimingumo jausmą, kurį tu tvirtini turįs dievo, mūsų ir Romos bažnyčios atžvilgiu, atidžiai savo apmąstymo akimis įsistebime, mūsų ausims tu suteikei daug džiaugsmo ir linksmybės.

Po pat pirmųjų tavo malonaus pasveikinimo žodžių pačioje laiško pradžioje tu pažymėjai, kad visi krikščionių tikėjimo pasekėjai turi būti

pavaldūs mūsu autoritetui ir kad visas katalikų tikėjimas tvarkomas Romos bažnyčios rūpesčiu; drauge pranešei mums, kad kadaise tavo pirmtakas Mindaugas buvo atsivertęs į Kristaus tikėjimą su visa savo karalyste, bet dėl mūsų mylimų sūnų, šventosios Marijos jeruzalimiškės teutonų ordino magistro ir brolių, žiaurių ir priešišku skriaudų nuo to tikėjimo atsimetė ir atkrito į senąją klaidą, kaip ir tau dėl to tenka ligi šios dienos, nors ir prieš savo valią, pasilikti toje klaidoje; toliau tame laiške tu išvardinai labai daug sunkių kaltinimo atvejų, nuoskaudų, prievartos veiksmų, kaltindamas tuosius magistrą ir brolius ir pridėdamas, kad tu jokių būdu nekariauji prieš krikščionis, vadovaudamasis noru sunaikinti krikščionių tikėjimą, bet giniesi nuo savo priešų, kaip tai daro kiti krikščionių karaliai ir kunigaikščiai; be to, [tu rašai], jog tu turi pas save dominikonų [ir] pranciškonų ordinų brolių, kuriems pavedei ir davei plačią laisvę krikštyti, sakyti pamokslus ir mokyti krikščionių žmones, o taip pat ir netikinčiuosius, kad jie atsiverstų į visagalį dievą ir viešpatį.

Pagaliau, tu maldavai mūsų, kad mes teiktumėmės atkreipti dėmesį į tavo apverktiną būklę dėl to, kad tu esi pasirengęs mums paklusti visuose dalykuose, kaip ir kiti katalikų karaliai, ir priimti tikrąjį tikėjimą, kad tik jokių atžvilgiu ir nė viename dalyke nevargintų minėtasis magistras ir broliai; tu drauge su vaikais, kurie yra ir kurie bus, pasirenki mus ir minėtosios Romos bažnyčios brolius kardinolus, apie kuriuos kalbėta, tėvais, o taip pat pakartotinai maldauji, kad mes teiktumėmės pasiųsti garbingąjį mūsų brolių Rygos arkivyskupą Fridrichą drauge su mūsų ir apaštališkojo sosto pasiuntiniu į tą kraštą pas tave sudaryti taikai ir nustatyti sienoms.

Prabėgus kuriam laikui, vėl atėjo antras dvelkiąs dievobaimingumu laiškas, kurį mums parašė tavo žymusis asmuo ir kuris mums ir minėtiems mūsų broliams suteikė labai daug didžiulio džiaugsmo tuo, kad tu ir visi kiti tavo karalystės kunigaikščiai ir bajorai garbingai laikysis savo pažadų mūsų ir minėtosios bažnyčios atžvilgiu; [laiškas] savo giliu nuoširdumu aiškiai parodė, jog tu ir jie pripažįsta tavo asmenyje esant tą pagarbios klusybės dvasią, kuri, kaip tikime, tau buvo suteikta ne be dieviškosios malonės dovanos, kaip tai pažymima to laiško pradžioje: juk dieviškojo apšvietimo dėka tu pripažįsti esant vieną dievą tėvą, ir sūnų, ir šventąją dvasią ir tuo tvirtai tiki bei laikaisi to; tu pripažįsti, kad mes to tikrojo ir gyvojo dievo esame pastatyti visų išganymo ieškančiųjų ganytoju ir vadovu ir kad tai, ką mes surišime ir išrišime danguje ir žemėje, pasiliks nekintamu aukščiausiojo teisėjo sprendimu.

Dar daug malonių dalykų yra tame laiške, kurie derinasi su mūsų siekais, bet mes juos praleidžiame nepaminiję čia dėl trumpumo.

Taigi mes drauge su minėtaisiais broliais reikiamu atidumu apsvarstę tiek pirmąjį, tiek antrąjį laišką, visagalinčiam dievui tėvui, iš kurio gauna pradžią visos gėrybės, kurio rankoje yra karalių širdys ir kurio kiekvienam norui paklūsta viskas be jokio prieštaravimo, dėkojame visais būdais už tai, kad šventosios dvasios malonė savo skaisčiais spinduliais, matyt, apšvietė tavo dvasios akis ir parodė tau katalikiškosios tiesos kelią, kad tavo karališkoji išmintis išganingai grąžintų tą katalikų tikėjimą, kurį

tavo aukščiau minėtasis pirmtakas su savo karalyste buvo priėmęs, nors paskui nuo jo atkrito ir su didele sau žala nusmuko į senąją klaidą, kaip tavo laiške paminėta; ypač [mes dėkingi dievui], kad regime, jog šiuo atveju išsipildys ir mūsų, ir pačios bažnyčios troškimas, jei pamatysime mūsų bažnyčią augančią gausiu ainijos prieaugliu ir įvairias tautų gimines, užlaikančias tą patį tikėjimą, susibūrusias į vieną Kristui malonią tautą ir gyvenančias viešpaties name.

Kaip tik ši nama, būtent, vienintelę bažnyčią, sau ir tautoms subūrė viešpats mūsų ir išsirinko ją, neturinčią dėmės bei ydos, kaip tai skaitoma „Giesmių giesmėje“: „Viena yra mano sužadėtinė, mano išrinktoji, mano nesuteptoji“.

Ir pats viešpats evangelijoje patvirtina, jog viena yra avių avidė ir vienas ganytojas, ir katalikų tikėjimas savo apaštalų tikėjimo išpažinime teigia, jog viena yra katalikų ir apaštalų bažnyčia; ją gi pats viešpats Jėzus Kristus ant savęs kaip kertinio akmens pastatė; ją jis ir atpirko, praliedamas branguji savo kraują; jos vadovavimą ypatingos privilegijos prerogatyva jis pavedė apaštalų kunigaikščiui šventajam Petruui kaip savo vikarui, o per jį ir savo įpėdiniams, sakydamas: „Tu esi Petras (uola), ir ant tos uolos pastatysiu savo bažnyčią“, ir kai jam po savo prisikėlimo, triskart pakartodamas, tarė: „Ganyk mano avis“; jis prisipažįsta meldėsis ir už jo tikėjimą, kreipdamasis į jį evangelijoje: „Aš už tave, Petrai, meldžiausi, kad nesusilpnėtų tavo tikėjimas, ir tu, kai kada atsigręžęs, sustiprink savo brolius“. Ir kad to apaštalų kunigaikščio ir jo įpėdinių autoritetas būtų visuotinis ir kad jo galia įvesti į dangaus karalystę būtų neabejotina, jis jam tarė: „Aš tau duosiu dangaus karalystės raktus, ir ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką tu atriši žemėje, bus atrišta ir danguje“. Taigi tie, kurie ateis į tokią avidę ir pasiduos tokio ganytojo globai, o taip pat pabaigs savo gyvenimo kelionę, laikydamiesi jo mokymo ir vadovavimo, užsipelnys išganymo malonę. O jeigu kurie nuo to nukrypo, bus nubausti pasmerkimo ištarme.

Dėl to, tėviškos meilės skatinami, linkime, kad tu, atsisakęs sa vo išganymo žalos, taptumei vertas prisijungti prie išrinktųjų draugijos ir gautumei tikrojo atsivertimo ir bendravimo malonę, [pripažindamas] tai, ką tiki, užlaiko ir saugo mūsų romėniškoji motina bažnyčia, atmetęs visokias schizmatikų klaidas, kurių laikantis išklystama iš šviesos kelio ir atsiveria kelias į tamsą.

Tai yra toji priežastis, kad mes nukreipiame savo dvasios akis į garbingąjį mūsų brolių Bartolomiejų, Elektos vyskupą, ir į mylimą sūnų Bernardą, Anicijo diecezijos švento Teofredo vienuolyno abatą, vyrus tikrai išsimokslinusius, pagirtino gyvenimo ir elgesio, turinčius malonę skelbti evangeliją ir dėl to mums ir minėtiems broliams [kardinolams] malonius; juos tų pačių brolių patarimu nutarėme pasiųsti specialiais savo ir minėtojo sosto pasiuntiniais pas tave ir į tau pavaldų kraštą, kad jie aiškintų tau ir tavo karalystei evangeliją, skelbtų dievą ir mūsų viešpatį Jėzų Kristų ir išganingai jus mokytų tikrosios ir šventosios, katalikiškosios ir apaštališkosios Romos bažnyčios tikėjimo tiesos, kad tu ir tavo tauta jų išganingų pamokymų dėka pažinę patį dievo sūnų Jėzų Kristų, taptumėte

verti priimti krikšto sakramento, per kurį jūs gal dar nesate atgimę, stiprybę ir, laikydamiesi krikščionių tikėjimo, šlovintumėte garbingą jo vardą.

Toliau, kadangi aukščiau minėtus klausimus nurodytuose pirmajame, o taip pat antrajame laiškuose išdėstęs mums ir mūsų broliams, minėtiems kardinolams, kreipeisi į mus užtarimo, skųsdamasis minėtuoju magistru ir broliais, mes, atidžiai apsvarstę, — tai išplaukia iš mūsų pasitikėjimo ir nuoširdaus palankumo — ir [atsižvelgdami] į tai, kad neatsisakai priimti tuose reikaluose mūsų ir pačios bažnyčios sprendimo, paklusniai jam nusilenki ir su pasitikėjimu prašai pagalbos, mes, po to, kai tu priimsi tikėjimą ir sugrįši į bažnyčios globą, tam magistrui ir broliams savo laišku nurodysime ir, viešpačiui veikiant per apžvalgų apaštalų sosto išmintingumą, liepsime, kad jie visiškai atsisakytų [tau daryti] bet kokių nemalonumų, nuostolių ir skriaudų ir kad įsipareigotų su tavim gyventi broliškai ir taikoje, be kurios kaip reikiant negali būti pagarbintas taikos kūrėjas; lygiai taip pat, kadangi pagal apaštalą mes esame visiems skolininkai teisybėje, dėl tų visų straipsnių, bylų ir skundų, kurių, kaip rašai, tu turi su minėtuoju magistru ir broliais arba prieš juos, mes, gavę tavo laimingo atsivertimo ženklą, prižadame tau, tavo vaikams ir karalystei įvykdyti tokios palankios teisybės pilnybę ir taip saugiai ginti, kad tu, kuris mus ir minėtuosius mūsų brolius kardinolus, kaip pradžioje sakoma, drauge su savo vaikais išsirinkai tėvais, vertai galėsi džiaugtis tokių tėvų pasirinkimu ir tuo, kad tu mummyse ir minėtoje Romos bažnyčioje radai tai, ką buvai tikėjęs rasti tėvo ir motinos pagalboje.

Bet ir minėtiems vyskupui bei abatui mes pavedėme, kad jie stengtųsi svarstyti bei tvarkyti visus tuos klausimus, [kurie kyla] tarp tavęs, minėtojo magistro ir brolių čia kalbamuose kraštuose ir kurie lies dievo garbinimą ir jo šlovę, katalikų tikėjimo išaukštinimą, apaštalų sosto garbę, bažnyčių ir vargšų palengvinimą, sielos ir kūno gerovę.

Todėl tavo kilnybę labai prašome, skatiname bei primygtinai raginame, kad tuos [asmenis], vyskupą ir abatą iš pagarbos dievui, minėtajam apaštalų sostui bei mums ir lyg mus jų asmenyje palankiai priimtumei ir garbingai su jais elgtumeis, jų išganingais pamokymais remtumeis, o tiems katalikų krikščionims, kurie gyvena pas tave, būtumei teisingas, gailestingas, palankus bei malonus ir leistumei, kad tasai vyskupas ir abatas ir kiti tinkami, turį malonę skelbti evangeliją, asmenys, kuriuos jie laikys vertais panaudoti tokioms skelbimo pareigoms, galėtų laisvai skelbti Jėzų Kristų tiems krikščionims ir kitiems, tau pavaldiems netikintiesiems.

Duota Avinjone.

13. 1324 M. BIRŽELIO 1 D. POPIEŽIAUS JONO XXII LAIŠKAS VOKIEČIŲ ORDINUI

Jonas XXII ir t. t. mylimiems sūnums vargšų ir ligonių globėjos, šventosios jeruza[limiškės] Marijos teutonų [ordino] magistrui ir broliams

[siunčia] pasveikinimą ir t. t.

Šviesos tėvas, iš kurio, kaip žinoma, nusileidžia kiekvienas gėris ir kiekviena tobulybės dovana, lietuvių ir daugelio rusų karaliaus, kilnaus vyro Gedimino dvasią, atrodo, kaip sužinojome iš jo nuolankiausių mums ir mūsų broliams, šventosios Romos bažnyčios kardinolams, atsiųstų laiškų, parengė pažinti ir priimti katalikų tiesos šviesą; dėl to pagal to paties karaliaus nuolankų bei primygtinį pageidavimą pasirūpinome pasiųsti į tą kraštą garbingą mūsų brolių, Elektos vyskupą, Bartolomiejų ir mylimą sūnų, Anicijo diecezijos švento Teofredo vienuolyno abatą, Bertranda, vyrus tikrai mokytus, anksčiau puikiai pasižymėjusius dideliuose ir sunkiuose reikaluose bei karštus katalikų tikėjimo platintojus, specialiais apaštalu sosto pasiuntiniais, turėdami viltį, kad iš jų rankų tasai karalius ir kiti minėtojo krašto kunigaikščiai bei kilmingieji su savo žmonėmis, atgimę per švento krikšto vandenį, priims tikrą bei šventą katalikų tikėjimo mokymą ir evangelijos tiesą.

Kadangi tasai karalius dėl kai kurių neišspręstų, ginčijamų ir neaiškių klausimų — visa tai jis išdėsto laiškuose, — skųsdamasis jumis, neatsisako paklusti mūsų ir mūsų bažnyčios teismui, dargi net prašo su pasitikėjimu mūsų pagalbos tuose reikaluose, mes, trokšdami, kad jis ir visi netikintieji atsiverstų į katalikų tikėjimą, ir norėdami, kiek mes su dievo pagalba įstengiame, palankumu visa tai ugdyti ir geradarybėmis skatinti, jus visus labai prašome, raginame bei reikalaujame, griežtai įpareigodami paklusti šventosios klusnybės įžadui, kad, kai tik tasai karalius, dievui padedant, priims katalikų tikėjimą, jūs visiškai liautumėtės daryti jam ir jo karalystės žmonėms kokių nors nemalonumų, nuostolių bei skriaudų; dargi mes norime, kad jūs su tuo karaliumi ir kitais to krašto asmenimis, kurie atsivers į katalikų tikėjimą, gyventumėte broliškai ir taikoje, be kurios negali būti tinkamai garbinamas taikos kūrėjas.

Mes gi, kadangi pagal apaštala esame visiems skolininkai teisybėje, dėl aukščiau minėtų neišspręstų, ginčijamų ir neaiškių klausimų po to karaliaus atsivertimo į katalikų tikėjimą galvojame nedelsiant įvesti aukščiausią teisingumą ir tuo būdu įgyvendinti apaštališkąsias pareigas rūpintis [visais].

Duota Avinjone, birželio 1 d., aštuntaisiais [popiežiavimo] metais.

14. [1324 M.] POPIEŽIAUS LEGATŲ PASIUNTINIŲ PRANEŠIMAS

Tebus jums žinoma, kad mes... pasiųstieji nuo ponų apaštališkojo sosto legatų, nuo pono arkivyskupo ir nuo Rygos miesto tarybos pas Lietuvos karalių ... atvykome į jo miestą Vilnių šeštadienį po Visų šventųjų šventės; apie mišparų metą jis pakviesdino mus pas save.

Kai atvykome pas jį, jis sėdėjo su tarėjais savo menėje; mes įteikėme jam ponų legatų, pono arkivyskupo, Ezelio ir Dorpatų vyskupo bei Rygos tarybos laiškus; jis juos priėmė maloniai.

Paskui jam pasakėme, kad pagal apaštališkojo viešpaties ir aukščiau paminėtų ponų pavedimą turime su juo aptarti reikalus; jis atsakė, kad tas laikas nepatogus, nes mes atėjome tiesiog iš kelionės ir po jos nuovargio mes turį pailsėti, būti geros ir džiaugsmingos nuotaikos.

Sekantį rytą mes nuėjome pas brolius pranciškonus klausyti mišių ir prieš mišias kalbėjomės su broliu Mikalojum, klausdami jį, ar karalius yra to paties nusistatymo, kaip jis buvo rašęs apaštališkajam viešpačiui ir visam pasauliui, primygtinai prašydami jo patarimo; iš jo mes sužinojome, kad jis priklauso karališkajai tarybai; [jį prašėme], kad dėl krikščionybės meilės mus pamokytų, koku būdu mes galėtume atlikti apaštališkojo viešpaties mums pavestą reikalą; jis atsakė, kad ankstesnis [karaliaus] nusistatymas yra pakitęs tiek, kad jis visai nebenoriš priimti Kristaus tikėjimo; tačiau jokio kito patarimo iš jo negalėjome išgauti ir taip įėjome į bažnyčią klausyti mišių.

Po mišių kalbėjomės su broliu Henriku ir Bertoldu, broliais pranciškonais, teiraudamiesi patarimo, kaip ir ankstesniu atveju; jie atsakė, kad karalius turėjęs gerą pasiryžimą, bet, deja, susiklosčius kitoms [aplinkybėms], jis visiškai pasikeitęs ir pasidaręs priešingas; jie patys per visus metus nėra buvę jo taryboje, o dalyvaudavo tik brolis Mikalojus, kurį jie net įtarė dėl tos nelaimės ir dėl atsigręžimo nuo to kilnaus pasiryžimo, kuris gavo pradžią šventosios dvasios įkvėpimu.

Tuo tarpu, kai buvome mišių, karalius pasiuntė [pakviesti] brolių Mikalojų; mes gi po mišių norėjome grįžti į svetainę, brolio Bertoldo lydimi; atvyko karaliaus pasiuntinys ir pašaukė brolius Bertoldą ir Henriką pas karalių.

Po valgio karalius pasiuntė [žmogų] pakviesti mus; atėję mes radome jį savo menėje drauge su savo tarėjais, kurių buvo apie dvidešimt; tai mums labai nepatiko, nes tikėjomės jį rasti patį vieną.

Po to, kai pasitarėme tarpusavyje, mums tapo aiškus tas jo sumanymas: iš čia mes supratome, jog jis yra atsisakęs [ankstesnio pasiryžimo]; norėdami laimėti jo palankumo, mes pradėjome kalbėti apie ponų [legatų] atvykimą ir apie procesą prieš [teutonų ordino] brolius ir apie belaisvių ir jų turtų sugražinimą po taikos sudarymo; dėl to jis labai dėkojo ir džiaugėsi.

Paskui jam papasakojome, koku būdu jis savo laiškus buvo pasiuntęs ponams Rygos tarėjams, pažymėdamas, kad negalįs siųsti savo pasiuntinių į tą miestą su laiškais, nes praėjusiais metais jis pasiuntė pasiuntinį į tą miestą, o jis kelyje buvo suimtas, badu marintas ir žiauriai nukankintas; jis prašęs [Rygos] tarėjų, kad jie patys ką nors iš saviškių nusiųstų su jo laiškais ir jo reikalais pas apaštališkąjį viešpatį ir kad nesigailėtų išlaidų, nes atėjęs laikas, kuris tuo nežymiu daiktu sprendžia tikrai didelį dalyką; dėl to apsidžiaugę tarėjai pasiuntė mane ... su jūsų laišku pas viešpatį mūsų aukščiausią kunigą, kuris, tarpininkaujant ponui arkivyskupui, jūsų laišką priėmė su neapsakomu džiaugsmu ir liepė sekančią dieną sušaukti į konsistoriją kardinolus ir jiems išdėstė jūsų valią

pagal tai, kas buvo rašyta jūsų laiške; ten buvome ponas arkivyskupas ir aš.

Bet [popiežius] taip greitai negalėjo rasti tinkamų asmenų tokiam dideliame ir išganingam darbui įvykdyti; tačiau, praėjus vos trumpam laikui, jis pasiuntė garbinguosius Kristuje tėvus ir ponus ... su pilnais įgaliojimais pagal jūsų pageidavimą, kaip jūs buvote rašę apaštališkajam viešpačiui ir arkivyskupui; jie, laiminant viešpačiui, sveiki atvyko į Rygą drauge su ponu arkivyskupu, o mus pasiuntė pas jus, norėdami perduoti linkėjimus, kad jūsų reikalai klostytųsi vis geriau; jie yra pasiūstę parengti jūsų atsivertimą, kurio siekdami ir jus, ir jūsų tėvai yra padėję daug pastangų; su dideliu nekantrumu jie nori jus pamatyti, nes jie yra pasiūstę dėl jūsų išganymo ir dėl jūsų karalystės išaukštinimo.

Po to karalius paklausė, ar mes žinome, kas buvo parašyta laiškuose, kuriuos jis buvo paskyręs apaštališkajam viešpačiui, ponui arkivyskupui ir visam pasauliui.

Atsakėme, kad laiškų mintis buvo ta, kad jis noris priimti Kristaus tikėjimą ir apsikrikštyti.

Tada jis atsakė, kad nebuvo liepęs to rašyti, tačiau, jei brolis Bertoldas tai parašė, tai tegu ant jo galvos ir krinta. „Bet jei kada nors galvojau apie tai, tepakrikštija mane velnias“.

Paskui jis tvirtino, jog apaštališkąjį viešpatį jis noris laikyti tėvu, kaip rašė, nes „jis yra vyresnis už mane; ir kitus tokius [asmenis] laikysiu tėvais, ir poną arkivyskupą panašiu būdu laikysiu tėvu, nes jis yra vyresnis už mane; o tuos, kurie vienmečiai su manimi, laikysiu broliais, o kurie jaunesni už mane — sūnumis“; krikščionims jis leidžia savo dievą garbinti pagal savo papročius, rusams pagal savo apeigas, lenkams pagal savo papročius, „o mes garbiname dievą pagal savo apeigas, ir visi turime vieną dievą“.

Ir, trumpai pasakius, jis ištiesai patvirtino laiškų turinį, išskyrus tikrai krikštą, — kad jis nenorįs krikštytis. Ir dėl to jis pasakė tokius žodžius: „Ką jūs kalbate man apie krikščionis? Kur atrasime didesnių skriaudų, didesnės neteisybės, smurto, nedorumo ir turto gobšumo, jei ne tarp krikščionių žmonių, o ypač tarp tų, kurie dedasi dorais vienuoliais, kaip, pavyzdžiui, kryžiuočiai, tačiau kurie daro visokią pikta: jie ėmė nelaisvėn vyskopus, grūdo juos į kalėjimus ir laikė ten dideliame varge, kol jie nesutiko su jų norais, kai kuriuos ištrėmė, dvasininkus ir vienuolius išžudė, Rygos miestui padarė didžiausios žalos ir nieko neištesėjo, ką jie priesaikomis buvo pažadėję nuo pat pirmojo tosios krikščionybės daigyno atsiradimo; akivaizdžiausiai tai įvyko praėjusiais metais, kai žemės valdovų pasiuntiniai buvo čia, jų visų pritarimu, be jokios prievartos visų krikščionių vardu sudarė taiką ir ją priesaikomis patvirtino ir, be to, pabučiavo kryžių, o tučtuojau po to jie visiškai nieko nesilaikė, ką buvo priesaikomis sutvirtinę, nes nužudė mano pasiuntinius, kuriuos, kaip buvome sutarę, pasiunčiau patvirtinti taiką; bet ne tik juos, o daugelį kitų ir daugelį kartų jie žudė, grobė, rakino pančiais ir žiauriai su jais elgėsi;

todėl dėl tokio [jų elgesio] nebetikiu visomis jų priesaikomis".

Sekančią dieną mes nuėjome į pranciškonų bažnyčią ir išklausėme mišių. Po mišių, kai jau buvome sugrįžę į savo svetainę ir pavalgę, karalius atsiuntė pas mus savo pasiuntinius iš tarybos [žmonių], kurie teiravosi mūsų, ar mes norime laikytis taikos, kuri buvo sudaryta, ir kurie [iš taikos sutarties dalyvių] nori laikytis ir kurie nenori laikytis, ir ar yra tokių, kurie nori laikytis taikos; jis pats esąs pasirengęs laikytis taip, kaip pasižadėjo, o tuos, kurie nenori jos laikytis, jis pats pasiryžęs priversti juos laikytis jėga; taigi tuo reikalu jis prašė atsakymo.

Mes, pasitarę tarpusavyje, atsakėme, kad dabar, kai karalius yra atsisakęs to savo kilniojo sumanymo, apie kurį jis pranešė apaštališkajam viešpačiui, ponui arkivyskupui ir visam pasauliui, nežinome, ką sumanys daryti ponai pasiuntiniai, arkivyskupas ir jo sufraganai; bet jei jis nutartų pasiųsti savo pasiuntinius drauge su mumis, tie jį geriau galėtų painformuoti dėl taikos laikymosi ar nesilaikymo.

Šitas [pasiūlymas] jam patiko su ta sąlyga, kad mes paimtume tuos pasiuntinius savo atsakomybėn, kad jie galėtų saugiai nuvykti ir sugrįžti; taip ir padarėme.

Paskui, sekančią dieną, karaliaus vertėjas, krikščionis, pakvietė mus į pranciškonų buveinę. Ten radome jo, būtent, karaliaus, įgaliotinį su jo tarėjais; drauge dalyvavo broliai dominikonai ir pranciškonai; taigi tasai karaliaus įgaliotinis paklausė pranciškonų, kas parengė pirmąjį laišką, pasiųstą apaštališkajam viešpačiui.

Brolis Henrikas atsakė, kad jis parašęs laišką, su kuriuo karalius į [Rygos] miestą pasiuntė savąjį pasiuntinį, su kuriuo kelyje buvo pasielgta netinkamai, nes jis buvo įmestas į kalėjimą ir badu marintas, tačiau laiškas viešpačiui popiežiui buvo nugabentas.

Tada jis paklausė brolio Bertoldo, ar ne jis parašęs laišką [apie tai], kad karalius noris krikštytis.

Tasai atsakė, kad parašęs paskutinį laišką, kuris buvo pasiųstas per Rygos tarybą, ir jame užrašęs tik tai, kas buvo padiktuota karaliaus: kad jis noris būti klusniu sūnumi ir pasiduoti šventosios motinos bažnyčios globai, priimti krikščionis ir, trumpai tariant, platinti Kristaus tikėjimą, nes jis supratęs, jog gyvena klaidoje.

Įgaliotinis taip atsakė: „Taigi tu prisipažįsti, kad jis tau neliepė rašyti apie krikštą?“

Tada patsai Bertoldas ir brolis Mikalojus iš dominikonų ordino atsakė ir mes visi [atsakėme], kad būti klusniu sūnumi ir pasiduoti šventosios motinos bažnyčios globai yra ne kas kita, kaip pasikrikštyti.

Tada įgaliotinis ir brolis Mikalojus atsakė, kad brolis Bertoldas yra tasai, kuris taip supainiojęs karaliaus reikalus, ir, taip pareiškę, išėjo.

Išeinant jiems, mes prisispyrę prašėme įgaliotinį, kad gautume

galimybę pasikalbėti su karaliumi vienui vieni ir asmeniškai; jis pasakė, jog pranešias karaliui.

Tačiau kitą dieną karalius atsiuntė tą patį savo įgaliotinį su kai kuriais kitais iš savo tarybos, kurie turėjo su mumis slaptai pasikalbėti, nes asmeniškai karalius negalėjo su mumis kalbėtis, kadangi jis buvo užsiėmęs totoriais.

Ir tokiu būdu mes pradėjome jiems dėstyti visą reikalą pagal tai, kaip mes buvome įpareigoti mūsų valdovų, ir, kiek įmanydami, išaiškinome jiems, prašydami, kad jie per pasitarimą paaiškintų karaliui, kad, jei jis pasiliktų tvirtas ir pastovus savo gerame sumanyme, jis ir visa jo giminė pasiektų tokios garbės, kokią turi šioje žemėje bet kuris krikščionių karalius, ir dar didesnės, o taip pat išaukštintų savo karalystę.

Be to, [pasakėme], kad apaštališkasis viešpats suteikė tiems mūsų ponams legatams visą valdžią, kurią jis turi asmeniškai, ir [galią] kiekvieną karaliaus pageidavimą išpildyti dvigubai gausiau; trumpai tariant, jis gali pasidaryti toks galingas ir didelis valdovas bei karalius, koks begali būti šiame pasaulyje.

Be to, mes paprašėme, kad jis [karalius] pasiųstų atsakymą ponams mūsų legatams, arkivyskupui ir miestui savo laišku; jie pasakė, kad karalius noris tai padaryti ir pasiųsti jį su savo pasiuntiniais; [tačiau] jis to nepadarė.

Šie yra dalykai, kurie įvyko vėliau ir kuriuos slapta išgirdome apie šį reikalą.

Paskui mes išgirdome iš brolio Henriko, brolio Bertoldo ir kitų brolių ir net pasauliečių, kad Prūsijos broliai davė daug drabužių ir brangenybių įtakingesniems Žemaičiuose ir kad dėl to jie sukilo prieš karalių, sakydami, kad, jei jis priimsias tikėjimą, jie [esą pasiryžę] nukariauti jį patį, jo sūnus bei visus jo šalininkus ir, padedami teutonų namo brolių, išvaryti iš jo karalystės ir visai išnaikinti.

Tokie grasinantieji žodžiai daug kartų tais metais buvo kartojami karaliaus akivaizdoje; panašius grasinančius žodžius prieš jį kalbėjo ir rusai; dėl to karalius esąs atsigręžęs nuo tikėjimo, kad net nedrįstas daugiau kalbėti apie krikštą.

Be to, iš tų pačių brolių pranciškonų girdėjome, jog jie girdėję iš vieno dominikono, brolio Mikalojaus draugo, o taip pat ir mes iš jo lūpų išgirdome, bet tik slapta mūsų ratelyje, kad brolis Mikalojus jam pasakęs tokius žodžius: „Vieną kartą aš sėdėjau su karaliumi susitikimo metu; tada karalius pradėjo kalbėti apie savo atsivertimą, prašydamas mano patarimo, ką daryti. Aš atsakiau: man atrodo, kad jūs neišmintingai darote; jūs išsirinkote tėvu Rygos arkivyskupą, o jis pats negali apsiginti, nes ilgą 12 metų laikotarpį išsėdėjo Romos mieste savaisiais reikalais ir dar ligi šiol nepabaigė; todėl koku būdu jus apgins tas, kuris pats negali sau padėti, o apaštališkasis viešpats yra taip toli, kad anksčiau, negu jis ateis jums į pagalbą, jūs būsite visiškai ir ištisai sunaikintas; bet jei jūs norite tuo keliu eiti, tada jūs turite išsirinkti kitą, galingą karalių, pavyzdžiui, Vengrijos arba Bohemijos karalių; jie galėtų jus apginti bei apsaugoti“.

Dar daug dalykų šituo klausimu girdėjome, tačiau negalime prisiminti.

Paskui, kai jau turėjome išvykti, nuėjome pas karaliaus vertėją tėvą Henekiną ir pasakėme jam tokius žodžius: „Henekina, tu esi krikščionis žmogus ir privalai mylėti Kristų ir krikščionių tikėjimą; tai tu, kaip mes žinome, ir darai iš visos širdies. Mes tave labai prašome krikšto, kurį tu priėmei, vardu pagalvoti apie savo sielos išganymą ir apie paskutinį Kristaus teismą, kur kiekvienas turės atiduoti apyskaitą apie visus savo regimus ir slaptuosius darbus, pasakyti mums tiesą, ar karalius buvo taip sumanęs, kaip jis parašė viešpačiui mūsų aukščiausiajam kunigui dėl savo atsivertimo ir Jėzaus Kristaus tikėjimo priėmimo, nes mes sužinojome, jog tu buvai vertėju tarp karaliaus ir brolio Ber[toldo], kai tas rašė aukščiau minėtą laišką“.

Jis atsakė į tai, tik prašydamas, kad tai, ką jis pasakys, mes išlaikytume paslapyje kaip per išpažintį, nes, jei kas sužinos, jį neteksia gyvybės: „Jūs, ponai, taip giliai sujaudinate mane [savo prašymu], kad aš turiu jums pasakyti tiesą. Aš žinau, kad karalius tvirtai buvo pasiryžęs atsiversti, nes su dideliu noru parašydino laišką; bet kodėl jis nuo to atsisakė, nežinau; žinoma, velnias pasėjo savo sėklą; vėl, kaip pirma, prašau jus išlaikyti tai paslapyje“.

Vėliau dar girdėjome iš vieno brolio pranciškono, kad viena moteris iš karalienės šeimos jam kaip paslaptį papasakojusi, jog karalius tuo metu, kai mes ten buvome, po pasikalbėjimo su mumis, pasiėmęs su savim savo giminaitį Erudą, pasitraukė į savo miegamąjį ir visą naktį labai gaudžiai verkė ir, padaręs pertrauką, vėl pradėjęs verkti; ir taip jis darė tris kartus kiekvieną naktį; taigi pagal tai ta moteris galėjo spręsti, jog jis taip darė dėl to, kad buvo priverstas atsitraukti nuo savo pradėtojo sumanymo.

15. [1324 M.] RYGOS MIESTO TARYBOS LAIŠKAS LIUBEKUI

Garbingiems ir kilniems vyrams ponams Liubeko tarėjams Rygos miesto tarėjai [siunčia] atsidavimo ir pagarbos pareiškimą, [linkėdami] visokių gėrybių gausybės.

Kai kurių patikimų liudininkų pranešimu ir net iš autentiškų raštų, būtent, iš oficialių dokumentų, tapo mums žinoma, jog teutonų namo ordino broliai savo laiškais jums labai biauriai apšmeižė mus ryšium su Lietuvos karaliaus laiškais, kuriuos jums, tarpininkaudami tam karaliui, pasiuntėme praėjusią vasarą; minėtieji broliai teigia, kad tie [laiškai] esą mūsų parašyti ir aprūpinti antspaudu; mes savo tiesos žodžiu patvirtiname, kad tokio dalyko mūsų [elgesyje] nei dievas nei žmonės neregėjo ir nepatyrė, lygiai taip pat ir tame, kad taikos sutartis yra tikra.

Iš tikrųjų, Livonijos ir Estijos žemių valdovai, o visų pirma minėtojo ordino broliai — visi vieningai ir susitarę, bet kiekvienas atskirai — pasiuntė oficialius pasiuntinius pas tą aukščiau minėtą Lietuvos karalių, kad jie ištirtų ir patikrintų teisingumą tų nuostatų, kuriuos jie sužinojo iš laiškų, pasiųstų paties karaliaus jums ir kitiems žymiesiems miestams ir

kitų [miestų] valdovams Teutonijoje ir mūsų, Rygos, provincijoje.

Kai tie pasiuntiniai nuvyko pas kalbamąjį karalių su jo laiškais, kuriuos minėjome aukščiau, ir po to, kai jie buvo perskaityti ir sutikrinti visų pasiuntinių akivaizdoje, karalius ryšium su tuo viešai pripažino savu prie rašto prikabintąjį antspaudą, o taip pat straipsnius, kurie buvo suformuluoti laiškuose pagal jo tartuosius žodžius. Ir vėlei karalius, paklaustas, ar jis stengsis laikytis minėtųjų straipsnių, atsakė: „Tegul atvyksta pas mane viešpaties popiežiaus legatai, kurių atvykimo laukiu su didžiausiu nekantrumu; o ką aš turiu savo širdyje, tai žino tik dievas ir aš“. Ir tokiu būdu kiekvieną tų laiškų straipsnį jis tikrai patvirtino savaisiais svarstymais, kaip ir visi minėtieji iš to karaliaus grįžę pasiuntiniai... liudijo.

Todėl minėtieji pasiuntiniai sudarė tvirtą taiką su tuo karaliumi ir jo žmonėmis visų krikščionių vardu ne iš baimės ar prievartos, bet atsižvelgdami į neatidėliotiną reikalą ir naudą krikščionybei.

Ją [pripažino] aukščiau minėtieji pasiuntiniai ir visų pirma minėtųjų teutonų namo brolių pasiuntiniai, būtent, brolis Jonas iš Levenborgo, Mintaujos komtūras, ir brolis Otonas Bramhornas; jie, paklausti garbingo riterio, vieno pasiuntinybės dalyvio pono Voldemaro iš Rozeno, keturiais atvejais atsakė, jog iš savojo teutonų namo ordino pusės jie turį visišką laisvę ją sudaryti ar jos atsisakyti; visų pirma minėtieji broliai savo ir ordino vardu, o kiti pasiuntiniai drauge su paminėtaisiais broliais, pasiūstais išvardytų žemių valdovų, savo ir savo valdovų vardu prisiekė jos nepažeisti ir saugoti; ir raštus, sudarytuosius dėl minėtos taikos, išvardytieji broliai sustiprino savo antspaudais drauge su kitų visų pasiuntinių antspaudais, atiduodami vis minimajam karaliui kalbamosios taikos paliudijimui ir garantijai, kaip jūs pamatysite minėto rašto nuoraše, kuri šio laiško įteikėjas turi parodyti jums ir kitiems, kad [ji galėtumėte] palyginti su minėtojo karaliaus atsakymu, minėtų pasiuntinių pateiktais klausimais ir su kitais tų laiškų straipsniais, išdėstytais plačiau.

Taigi teutonų namo broliai atsisakė tos taikos, nors jų aukščiau minėtieji pasiuntiniai, kaip sakyta, sudarė tvirtą taiką, davę nurodytojo ordino vardu priesaiką ir dėl tikrumo paženklinę ją savo antspaudais; [jie nusikalto] dievui, teisingumui ir [daro] sunkų nuostolį visiems Livonijos ir Estijos krikščionims ir tiems sutarties dalyviams, kurie nepitaria tiems broliams ir neatsisako nuo kalbamosios taikos, būtent, ponui Ezelio vyskupui ir jo diecezijai, Dorpato miestui ir mums.

Todėl mes, viešpačiui laiminant, jokių būdu nenorime tapti priesaikos laužytojais ir kitų tokiais būti laikomi; o jie viešai ir slaptai visokiomis, kokiomis tik begali, klastomis jai [sutarčiai] priešinasi, ir toji [priežastis] mums yra aiškesnė, negu kitiems.

Iš tikrųjų, tik šią žiemą minėtojo teutonų namo ordino magistras ir broliai, bučiuodami kryžių, sudarė taiką su rusais Naugarde tomis

sąlygomis, kad visiems mūsų bendrapiliečiams, kurie atvyksta į Naugardą, būtų atimama laisvė ir turtas; taigi tie rusai minėtųjų mūsų piliečių turtą pasiėmė, o juos pačius išdavė kalbamiems broliams; tai oficialiai visų akivaizdoje večeje ir taryboje paskelbė kunigaikštis ir posadnikas ten pat Naugarde, tokį atsakymą davė tie patys naugardiečiai kai kuriems mūsų piliečiams: esą, jie pasisavinę visai ne užgintu būdu ir kad jų gyvybės ir turto atžvilgiu jie pritaikę teisės numatomą apsaugą; tik bendra ten buvusių tada pirklių iš jūsų miesto ir kitų miestų pagalba jie buvo paleisti visiškai laisvėn; už tai jums ir jiems esame be galo dėkingi.

Tačiau netrukus po to, kai į Naugardą atvyko aukščiau minėtasis brolis Otonas Bramhornas — jis, kaip buvo sakyta, Lietuvoje drauge su kitais pasiuntiniais sudarė žinomąją taikos sutartį, davęs priesaiką savo ir savo čia dažnai minimo ordino vardu, — jis, remdamasis anksčiau sudarytąja sutartimi, vėl suėmė kai kuriuos ten, Naugarde, tada pirmiau paleistuosius mūsų pasiturinčiuosius piliečius; tik dievo malonės ir tų pirklių, apie kuriuos buvo kalbėta, palankumo bei pagalbos dėka jie vėl buvo išvaduoti iš kalėjimo ir paleisti į laisvę.

Tokių ir kitokių nepakenčiamų nuoskaudų jie mums padaro nebaudžiami ir neišpėdami tik dėl to, kad mes, dievo malonei mus saugant, kaip anksčiau sakėme, nenorime ir patys būti, ir kitų būti laikomi priesaikos laužytojais ir neneigiame, kaip to nori minimieji teutonų namo broliai, žinomosios taikos sutarties.

Bet dėl to, kadangi Varmijos vyskupas ir bažnyčios kapitula (galimas daiktas, kitų asmenų skatinami) pradėjo rašinėti, jog mes, esą, geisdami įsigyti laikinų, greitai išnykstančių turtų, neva nusikalstamu, ydingu klastingu bei klaidingu būdu ieškodami prasimaitinimo, esame įžūliai sufabrikavę laiško pradžioje minėtus dalykus, — taigi į tai atsakome ir norime jums visiškai aiškiai pareikšti, kad mes, kiek tai priklauso nuo mūsų, nutarėme dėti pastangas stiprinti žinomąją taiką ir per mūsų pasiuntinius drauge su kitais anksčiau minėtų kraštų — Livonijos ir Estijos — valdovų pasiuntiniais atvirai veikti visos krikščionybės naudai; tačiau, iš kitos pusės, mums skaisčiau už šviesą aišku, kad minėtieji teutonų namo broliai stengiasi sulaužyti kalbamąją taiką dėl prekių, kurias jie turi susikrovę savo pilyse, būtent, Daugpilyje, Mintaujoje ir Rozitėje, o taip pat kituose pasienio su lietuviais įtvirtinimuose arba esančiuose netolimoje kaimynystėje, nes tose pilyse ir įtvirtinimuose minėtieji broliai su tais lietuviais slapta, be kitų dalyvių pritarimo, laikosi atskiros, prekybos tikslais sudarytos, taikos sutarties.

Toliau, dar prieš tai, kai buvo sudaryta toji dažnai minimųjų pasiuntinių bendroji aukščiau minėtoji taika su karaliumi [Gediminu] ir jo pavaldiniais, garsus valdovas, katalikas, Mazovijos kunigaikštis, kuris neseniai to paties Lietuvos karaliaus dukterį krikščioniškomis apeigomis paėmė žmona, dideliai primygtinai prašydamas, iš to karaliaus gavo lietuvių kariuomenės pagalbai prieš savo priešus, būtent, norėdamas įvesti ją į savo tetos, Dobrynės kunigaikštienės, žemę, tačiau toji [kariuomenė] skubiai buvo grįžusi į savo kraštą dar prieš kalbamosios taikos sudarymą.

Be to, tasai žemių, būtent, Dorpato diecezijos ir Danijos karaliaus valdų, nuniokojimas buvo padarytas anksčiau, negu minėtasis karalius pasiuntė kokį nors laišką, o jie ėmėsi tos [veiklos], nepaisydami nieko ir prieš pažadus, duotus jums raštu ir žodžiu, ir dargi prieš raštus ir žodžius, skirtus jums asmeniškai.

Jūs turite žinoti — tai mes sakome gerai žinodami, — kad tokie [žmonės], kokios padėties jie bebūtų, minėtaisiais [savo poelgiais] veikia prieš teisingai sudarytą taikos sutartį ir kad mes visu rimtumu esame pasirengę, kai tik bus iš mūsų pareikalauta, įrodyti kalbamosios taikos tikrumą dokumentais, sutvirtintais vienos ir kitos pusės antspaudais, būtent, minėtojo Lietuvos karaliaus ir išvardytų visų pasiuntinių; be to, jūs jokių būdu neturite laikyti tiesa to, ką jūsų garbingiems asmenims ant mūsų parašė minėtasis vyskupas, Varmijos bažnyčios kapitula ir kai kurie vienuoliai.

Dargi jų kilniuosius asmenis šiuo laišku maloniai ir labai įdėmiai prašome, kad tuo atveju, jei kas nors, kaip jau sakyta, imsis kalbėti ir rašyti prieš išdėstytą reikalą, teiktės niekuo nepatikėti, kol neišgirsite mūsų raštiško atsakymo; iš kitos pusės, [jus prašome] būti mums palankiais, ginti, teikti mums pirmenybę ir mus palaikyti dėl mūsų pasirengimo nuolat jums patarnauti visuose reikaluose; už tai jums ir jūsų [žmonėms], kuriems tik galėsime, esame pasirengę atsilyginti.

Ir minimąjį laišką jums su dideliu malonumu seniai jau būtume pasiuntę, bet to negalėjome padaryti dėl didelio atstumo ir minėtųjų teutonų namo brolių užpuldinėjimų; jie neleidžia bet kokį laišką išvežti už krašto ribų, ir dėl to, kad tie broliai nesilaiko abipusių susitarimų, kurie buvo tarp jų ir mūsų suderinti ir sudaryti Peronoje, sutvirtinti dažnai minimų žemių — Livonijos ir Estijos — valdovų priesaikomis ir raštais; jie taip pat mums neleidžia naudotis savo laisvėmis, kurios taikiu būdu iš seno mums priklauso pagal mūsų privilegijas ir nepriklausomybę.

Mes bijome — apie tai turime tikrų žinių, — jog netrukus iš tų brolių pusės gali iškilti mums didelio karo ir nesantaikos pavojus ir, jei mes ko nors ėmėmės prieš [tokį karą] mūsų gynybai, tikrai žinokite ir mes šaukiamės liudininku visagalį dievą tėvą ir mielaširdystės motiną mergele Mariją, kad mes tai darysime dėl mūsų teisingo reikalo ir dėl būtinų priemonių mūsų gynybai; jus visus labai įdėmiai ir maloniai prašome, kad drauge su mumis [melstumėte] patį teisybės teikėją dievą ir tos teisybės globėją švenčiausiąją mergele Mariją, kad jie teisingąją pusę globotų ir gintų. Amen.

**16. [1324 M. PO RUGSĖJO 22 D.] GEDIMINO LAIŠKAS
DORPATO, EZELIO VYSKUPAMS, REVELIO ŽEMĖS DANŲ
VIETININKUI IR RYGOS MIESTO TARYBAI**

Gediminas lietuvių ir rusų karalius.

Gerbiamiems Kristuje tėvams ir ponams Dorpato ir Erzelio

vyskupams, Revelio žemės viršininkui, o taip pat Rygos miesto tarėjams ir visiems kitiems, su mumis gyvenantiems taikoje, [siunčiame] draugišką pasveikinimą su visokių gėrybių linkėjimais.

Jums visiems ir kiekvienam atskirai pranešame ir su savo širdies skausmu skundžiamės, kad toji taika, kuri buvo padaryta tarp mūsų ir jūsų ir sustiprinta raštu iš abiejų pusių ir viešpaties popiežiaus patvirtinta, dabar be jokios mūsų kaltės yra nedraugiškai pažeidinėjama brolių kryžiuočių iš teutonų namo; jie nesilaiko tos sutarties formuluotės, kad tie, kurie nebenori laikytis taikos, turi prieš du mėnesius ją atšaukti; [tačiau] jie, visa tai paniekinę ir nepaisydami jokios teisybės, padarė mums labai daug žalos mūsų valdžiai priklausančiose žemėse kaip tokie žmonės, kurie užmiršo savo išganymą.

Pirmiausia, jie [padarė žalą] tuo, kad pagrobė šešis pasienio gyventojus, kurie buvo priversti iš jų išsipirkti, o du žiauriai nužudė.

Paskui jie visus kelius tiek sausumoje, tiek vandenyje taip apstatė savo sargybomis, kad niekas niekur nuo mūsų pas jus arba nuo jūsų pas mus negali praeiti, nors tai tiesiog prieštarauja abiejų pusių išduotų raštų nuostatams.

Taip pat jie užmušė vieną medžiotoją iš Upytės, o du nusivedė į nelaisvę.

Taip pat pagrobė Voinatai tris žirgus, kuriuos nuvarė pas brolių, vardu Ungnadė.

Taip pat jie būtų užėmę mūsų pilį Medelą, jei ją nebūtume spėję įtvirtinti, bet vis dėlto daug žmonių jie užmušė, o kitus su savim išsivedė.

Taip pat jie žiauriai nuniokojo Polocko žemę, pagrobė ir išsivarė žmonių ir žirgų, iš kurių dalį gražino, o dar 20 asmenų, darydami nemenką žalą savo sieloms, priverstinai pasilaiko.

Taip pat [jie užpuolė], tik gavėnią praleidę, tą pačią žemę ir vėl, kaip plėšrūs vilkai, žiauriai išžudė kardu aštuoniasdešimt žmonių, kai kuriuos išsivarė su savim, [kartu pagrobdami] penkiasdešimt puikių žirgų, drabužių ir kitokių gėrybių, kurių negalima ir suskaičiuoti.

Taip pat [negrąžino] tikrai apie 300 nusikaltusių pavaldinių, kurie [pabėgo] iš mūsų valdomo krašto; jie juos priglobė ir nė vieno iš jų negrąžino.

Tuo būdu tą visą [žalą] ir dar labai daug [nuostolių], kuriuos išskaičiuoti čia neįmanoma, mums padarė minėtieji broliai kryžiuočiai po to, kai buvo sudaryta kalbamoji taika ir jos veikimo metu; jie nebijo dievo, negerbia žmonių ir [elgiasi] kaip žmonės, kurie tiki tik savo rankos jėga; tačiau jums visiems žinoma, kad tokiems šios taikos pažeidėjams yra skirta bausmė. Tačiau mes, stengdamiesi būti jums teisingi ir palankūs, iki šio meto jiems niekur nepadarėme jokios skriaudos, nors minėtosios taikos dingstimi žalos apturėjome be galo daug; dėl to, ką reikia toliau daryti arba su kuo mums reikia laikytis taikos, apie tai praneškite mums kiek galima greičiau.

Duota Vilniuje šventosios trejybės dienoje. Patikimumo ženklan nutarėme pridėti prie šio laiško mūsų antspaudą.

Taip pat ir tame dalyke jie pažeidė ištikimybę, kad jie užtikrino saugumą mūsų pasiuntiniams vykstant pas juos, o po to, kai tie nuvyko, juos paėmė į nelaisvę, išskyrus Lesę, kuri sužaloję paleido; kas atsitiko su kitais, iki šios dienos nežinome; jie pasilaiko jų žirgus ir visus kitus daiktus.

Taip pat po to, kai mus pasiekė žinia, jog ponas arkivyskupas [Fridrichas] grįžo iš kurijos, mes pasiuntėme pas jį savo pasiuntinį, teiraudamiesi dėl jo sveikatos; jie minėtąjį pasiuntinį pakorė.

Taip pat taikos sutartyje buvo [pažymėta], kad jie turi gražinti dvi pilis, būtent, Daugpilį ir Mežuotnę; to jie nepadarė.

Visą tą minėtąją žalą turėjome kalbamosios taikos laikotarpiu.

Be to, jie, kur tik gali, stengiasi šią taiką suardyti..., pagal savo išgales [pakenkti] mūsų žmonėms. Tuo būdu taika tarp mūsų ilgai trukti negali, jei nerasite šiame reikale kitos išeities.

17. 1326 M. KOVO 2 D. GEDIMINO PASIUNTINIO LESĖS PAREIŠKIMAS

Viešpaties vardan amen. Tais pačiais 1326 metais, indikte VIII, šventojo tėvo ir viešpaties, dieviškąja apvaizda popiežiaus Jono XXII dešimtaisiais popiežiavimo metais kovo mėnesio antrą dieną, apie trečią valandą.

Mano, viešojo raštininko, ir žemiau pasirašiusiųjų liudininkų akivaizdon stojęs vienas asmuo, vardu Lesė, kilniojo valdovo viešpaties Gedimino, lietuvių ir daugelio rusų karaliaus, pasiuntinys, šiuos ar panašius žodžius pareiškdamas, taip pasakė: „Gerbiamieji ponai ir visų pirma tu, kunige ir viešasis raštininke, aš esu įpareigotas pareikšti savo valdovo Gedimino, lietuvių karaliaus, vardu, kurio, kaip žinote, esu oficialus pasiuntinys ir juo buvau daug kartų ir, ką sakau, kalbu pagal jo širdies norą; taigi noriu, kad jūs aiškiai žinotumėte, jog minėtasis karalius, mano valdovas, su visais savo pavaldiniais, su jam paklūstančiais [žmonėmis] ir su norinčiais prisijungti prie jo prižada tvirtai laikytis taikos, kuri buvo neseniai sudaryta tarp krikščionių ir mūsų, lietuvių, kuri Romos kurijos patvirtinta ir mūsų pono arkivyskupo ir viešpaties [popiežiaus], apie kurį kalbėta pradžioje, pasiuntinių, abato ir vyskupo, paskelbta; mūsų šią taiką skelbiąs raštas yra čia pas jus, o mes savo krašte turime jūsų; be to, jūs čia turite tą taiką patvirtinantį raštą, [duotą] minėtojo viešpaties popiežiaus; taigi tų raštų, sudarytų taikos ir jau minėtojo patvirtinimo reikalu, nuostatus jis pasižada tvirtai užlaikyti, jei tik nebus priverstas neišvengiamo reikalo gintis nuo savo priešų užpuolimų, kurių kasdien, kaip visiems žinoma, esame varginami; juk po to, kai minėtoji taika buvo sudaryta ir patvirtinta, mūsų karaliaus žmonės buvo imami nelaisvėn, apiplėšiami ir žiauriai žudomi, kaip aiškiai žinoma jau paties viešpaties karaliaus pasiuntinių atveju.

Tikrai, kai minėtoji taika buvo sudaryta ir patvirtinta, tada, kaip ir dabar, savo viešpaties karaliaus pasiuntiniu, kaip jums visiems žinoma, į šiuos kraštus buvau [paskirtas] aš; [taigi tada] Ašradėje aš drauge su savo palyda ir draugais teutonų namo brolių buvome paimti nelaisvėn, apiplėšti, iš pilies į pilį vežiojami, ieškant progos žiauriai nužudyti, ir todėl labai sunkiomis sąlygomis užlaikomi iki to meto, kol minėtieji viešpaties popiežiaus pasiuntiniai savo protestais, žygiais ir jiems suteiktais įgaliojimais mus visai išvadavo iš nelaisvės ir pančių drauge su mums atimtuuju turtu; jiems viešpats mūsų dievas teatlygina už mus.

Tačiau kartu su manim pasiūstuosius mano draugus, būtent, rusus, po nelaisvės gražinę jiems turtą, pakeliui, kai jie grįžo į savo kraštą, tie patys broliai Daugpilio pilyje vėl apiplėšė.

Ir kadangi dėl visa to mes skundžiamės, jie stengiasi visokiais būdais kaip gali apjuodinti mūsų viešpaties, minėtojo karaliaus, ir visų mūsų lietuvių gerą vardą apaštališkojo viešpaties, kardinolų, karalių, valdovų, miestų ir visų kitų krikščionių akyse kaip tik tuo, kad mes, esą, atsisakė minėtosios taikos; o tai visiškai netiesa, nes iki šiol taip negalvojo nei pats mūsų viešpats karalius, nei kas nors kitas iš mūsų, išskyrus, kaip buvo sakyta — o tai dievas tenugrėžia nuo mūsų — tą atvejį, jei iškiltų kokia nors neišvengiama būtinybė; juk jau mes patyrėme, kad minimieji teutonų namo broliai nesilaiko, kaip to reikalauja aukščiau minėtoji sutartis, to kalbamosios taikos nuostato, kad visi keliai sausumoje ir vandenyje kiekvienam visur turi būti laisvi.

Ta [sauvalė] visiškai išaiškėjo laivų, vadinamų „lodigen“, atveju: tie [laivai] su prekėmis išsirengė kelionėn į Rusiją, o tie broliai, kaip mus pasiekė žinia, Daugpilio tvirtovėje juos paėmė ir, padarę jiems sunkių nuostolių, neleido jų toliau į tą kraštą, į kurią jie plaukė; taip buvo ir su gurguolėmis, kurios neseniai vyko į Lietuvą ir kurios su dideliu vargu ir išlaidomis buvo nuvažiavusios didesnę kelio dalį: jie jas užgrobė, prekes atėmė, o kai kuriuos [pirklius] tie broliai, sukaustę retežiais, nusivedė į savo tvirtovę Mintaują, tam tikrą laiką laikė juos žiauriai suėmę, o paskui juos privertė, nebaigus prekybinių reikalų, grįžti į savo kraštą.

Todėl, kai mūsų minėtąjį karalių pasiekė žinia, jog kalbamosios taikos nuostatų visiškai nesilaikoma, jis mane, kol bus tiriama tikroji padėtis dėl minėtų įvykių, pasiuntė į Prūsiją pas teutonų namo brolius išsiaiškinti dėl jau minėtosios taikos laikymosi: kodėl jie nesilaiko to jos straipsnio, kur buvo sutarta, kad visi pasiuntiniai turi teisę laisvai ir saugiai keliauti per visų krikščionių ir lietuvių žemes.

Paskui minėtasis mūsų karalius Gediminas pasiuntė savo pasiuntinius — jiems vadovavo [žmogus], vardu Kursas — į Livonijos kraštą; juos Ašradėje minėtieji broliai suėmė ir laikė nelaisvėje, taip pat jų neleido nuvykti pas tuos valdovus, pas kuriuos jie kaip tik buvo siųsti.

Vėliau broliai panašiai pasielgė su jau minėtaisiais pasiuntiniais ir Mintaujoje.

Todėl ir mūsų karalius, ir mes visi nepaprastai ir neišreiškiamu būdu stebimės ir stebėtis nepalaujame, kad minėtieji teutonų namo

broliai, kaip matyti, visiškai nepaiso savo viešpaties popiežiaus, kuris, kaip jūs tvirtinate, atstovauja dievui žemėje ir yra viso pasaulio valdovas ir viešpats, nes jie visiškai nesistengia laikytis nuostatų kaip tik tos taikos, kurią patvirtino pats viešpats popiežius.

Be to, mūsų minėtasis viešpats karalius pageidauja ir tokia yra jo valia, kad tuojau pat būtų pas jį pasiųsti pasiuntiniai, kurie išsamiai paaiškintų visus aukščiau išdėstytus įvykius".

Rašyta Rygoje, tais pačiais viešpaties metais, tuo pačiu indiktu bei popiežiavimo metais, tą patį mėnesį ir dieną, kaip minėta viršuje, dalyvaujant garbingiems ir pasitikėjimo vertiems vyrams — teismo tarnautojui ponui Jonui Langezidei, Ernestui iš vienuolyno, Henrikui iš Kalmero, Hermanui iš vienuolyno ir Henrikui Mejei, specialiai tuo reikalu kviestiems bei prašytiems liudininkams.

R[aštininko] a[ntspaudu] v[ieta]

Ir aš, Arnoldas iš Vifhuzeno, šventosios Romos imperijos įgaliojimu viešasis raštininkas, viską, kas išdėstyta aukščiau, pažodžiui, kaip girdėjau, užrašiau ir išdėščiau šia, viešai nusistovėjusia, forma, o taip pat prašomas padėjau įprastą savo parašą.

18. 1338 M. LAPKRIČIO 1 D. GEDIMINO PREKYBINĖ SUTARTIS SU ORDINU

Ši yra taika, kurią sudarė Livonijos magistras ir Lietuvos karalius ir išreiškė tokiais žodžiais:

[1] Nuo Eviastos žiočių tiesiog tuo keliu, kurį valdo Lietuvos karalius Gediminas, Nicevros kryptimi ir nuo Eviastos žiočių per Dauguvą iki dvarvietės, kuri vadinasi Uspaldė, ir nuo jos tiesiog į tą kaimą, kuris vadinasi Stripainė, aukščiau to kaimo nei už kelio, nei tame kelyje nei Lietuvos, nei magistro žmonės neturi kėsintis į kieno nors gyvybę ar turą. Štai Lietuvos žemės, kurias liečia ši taika: Balnikė, Kedraichė, Nemensijanė.

[2] Toliau taikos žemė turi eiti nuo Eviastos to upelio, kuris vadinasi Pedenė, kryptimi ir toliau nuo to upelio pagal senąją taiką į Adzele. Taikos žemėje ir aukščiau taikos žemės nei viena, nei kita kariuomenė negali kėsintis į kieno nors gyvybę ar į turą.

[3] Toliau, Dauguva turi būti laisva kiekvienam pirkliui, ar jis būtų krikščionis ar pagonis, aukštyn ir žemyn važiuojant, žiūrint pagal tai, kaip teka Dauguva; taip pat [laisvi turi būti] visi upeliai, kurie įteka į ją aukščiau Eviastos.

[4] Toliau, vokiečių pirklys saugus dėl savo gyvybės ir turto gali važiuoti per Rusiją ir Lietuvą taip toli, kiek siekia Lietuvos karaliaus valdžia.

[5] Toliau, keliai abiejose Dauguvos pusėse, žemiau Eviastos žiočių, turi būti saugūs kiekvienam pirkliui tiek toli, kiek jis gali nusviesti ietį.

[6] Jei bus toks atvejis, kad žmogus, kuris negyvena taikos žemėje, atvyks į taikos žemę, tai jis turi būti saugus; ir jei tas, kuris gyvena taikos žemėje, išvyktų iš jos ir būtų užmuštas, tai negalima kaltinti nė vienos pusės: nei magistro, nei karaliaus.

[7] Toliau, pirklys gali keliauti netrukdomas tuo keliu, kuris vadinasi laisvuju keliu: kai atvyksta vokiečių pirklys į Lietuvos kraštą arba Rusiją, tai jis gali keliauti, kur jis nori; lygiai taip pat rusų arba lietuvių pirklys, kai jis atvyksta į Rygą: jis gali keliauti Livonijos krašte, kur jis nori ir taip toli, kiek siekia magistro valdžia.

[8] Toliau, jei vokiečių pirklys lietuvių krašte numirtų kaip krikščionis, jo turtas turi ir toliau priklausyti tam pirkliai; jei jis būtų užmuštas [vokiečių] kariuomenės, karalius neturi būti už tai kaltinamas; lygiai taip pat, jei lietuvių kariuomenė įžygiuotų į krikščionių kraštą ir ten užmuštų savo pirklį, ar jis būtų rusas ar lietuvis, tai magistras neturi būti už tai kaltinamas.

[9] Toliau, jei iš vokiečių pirklio Lietuvoje ar Rusijoje būtų kas pavogta, tai turi būti teisiama ten, kur tai įvyksta; jei bus taip, kad vokiečių pavogs iš ruso ar lietuvio, lygiai taip pat turi būti teisiama ten, kur tai įvyksta.

[10] Jei bus taip, kad vokiečiai susiginčys tarpusavyje Lietuvoje ar Rusijoje, tai jie turi ginčą pernešti į Rygą, ir ten jis turi būti sprendžiamas; lygiai taip pat, jei rusai ar lietuviai susiginčys tarpusavyje magistro krašte, tai jie turi kreiptis į savo vyresnius.

[11] Toliau, jei vokiečių pirklys susiginčytų su lietuviu ar rusu arba rusas ar lietuvis su vokiečiu, tai turi būti sprendžiama ten, kur tai įvyksta.

[12] Jei lietuvis ar rusas per taikos žemę pabėgs į krikščionių kraštą ir atsineš su savimi turtą, o karalius nutars patvirtinti, kad tas turtas priklauso kitam, turtas turi būti gražintas; tas pat, jei pabėgs žmogus iš krikščionių krašto per taikos žemę į Lietuvą arba Rusiją ir atsineš su savimi turtą, o magistras ar krašto maršalkas nutars patvirtinti, kad turtas priklauso kitam, tas turtas turi būti gražintas; jei lietuvis ar rusas pabėgs į krikščionių kraštą per taikoje neminėta žemę ir atsineš su savimi turtą, tas turtas gali būti negražinamas; ir jei pabėgs žmogus per taikoje neminėta žemę iš krikščionių krašto į Lietuvą arba Rusiją ir atsineš su savimi turtą, turtas gali būti negražinamas.

[13] Toliau, iš abiejų pusių savivališkai neturi būti daromi suvaržymai [pirkliams].

[14] Be to, jei lietuvis ar rusas nori iškelti ieškinį vokiečiui dėl seno dalyko, jis turi kreiptis į tą, kuriam tasai žmogus pavaldus; lygiai taip pat turi daryti vokiečių Lietuvoje arba Rusijoje.

Toji taika sudaryta tūkstantis trys šimtai trisdešimt aštuntaisiais dievo gimimo metais, visų šventų dienoje, pagal magistro, krašto maršalko ir daugelio kitų kilmingųjų, o taip pat Rygos miesto tarybos sutikimą; jie

tuo reikalu pabučiavo kryžių; ir pagal Lietuvos karaliaus, jo vaikų ir visų jo bajorų sutikimą; jie tuo reikalu taip pat atliko savo šventąsias apeigas; ir pagal Polocko vyskupo, Polocko karaliaus ir miesto, pagal Vitebsko karaliaus ir Vitebsko miesto sutikimą; jie visi, patvirtindami minėtąją taikos sutartį, pabučiavo kryžių.

Šios taikos nepakeičiamo galiojimo laikas — dešimt metų.